

Ohjelmatekstiluonnos

VERSIO 3, 5.2.2020

Ohjelmatekstiluonnos Rakennerahastot 2021-2027 TEM

Sisällys

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet.....	2
1A. Toimintapoliittiset tavoitteet, erityistavoitteet ja perustelut (taulukko lisätään myöhemmin).....	11
2. Toimintalinjat ja erityistavoitteiden kuvaus.....	11
2.1. EAKR-Toimintalinja: Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi.....	11
2.1.1. Erityistavoite: Innovaatiot ja TKI-verkostot aluetalouden uudistamiseksi ilmastokestävällä tavalla (ET 1.1.).....	11
2.1.2. Erityistavoite: Pk-yritysten resurssiviisas kasvu ja kilpailukyky (ET 1.3.).....	16
2.2. ESR-toimintalinja: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi	22
2.2.1. Erityistavoite: Polkuja töihin (ET 4.1.1).....	22
2.2.2. Erityistavoite: Osaamista työelämään (ET 4.1.6).....	29
2.2.4. Erityistavoite: Yhdenvertaiseen osallisuuteen (ET 4.1.7.)	34
2.3. ESR-toimintalinja: Aineellisen puutteen torjuminen	39
2.4. JTF. Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston toimintalinja (varaus; täydennetään) ...	40
2.5. T. Teknisen tuen toimintalinja	40
3. Rahoitussuunnitelma.....	40
3.A Siirrot ja maksuosuudet.....	40
3.1 Määrärahat vuosittain.....	40
3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus.....	40
4. Mahdollistavat edellytykset.....	40
5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset	41
6. Kumppanuus.....	41
7. Viestintä ja näkyvyys	41
8. Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö	41

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet

(30 000)

Rakennerahastot tukevat seuraavia keskeisiä strategisia painopisteitä: 1) pk-yritysten kestävä kasvun, kansainvälistymisen, kilpailukyvyyn ja digitalisaation parantaminen ml. pk-yritysten toimintaympäristöä tukevat elinkeinoelämälähtöiset laajakaista- ja liikenneinfrainvestoinnit harvaan asutuilla alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa; 2) vähähiilisen ja vihreän talouden edistäminen ja ilmastonmuutoksen hillintä; 3) elinkeino- ja työelämälähtöisten tutkimus- ja innovointivalmiuksien parantaminen ja TKI-verkostotyön edistäminen; 4) jatkuvan oppimisen, ammatillisen liikkuvuuden ja työvoiman kohtaannon edistäminen työn ja osaamisen murroksessa; 5) työnhakijoiden työllistymisen edistäminen sekä työelämän kehittäminen ja 6) haavoittuvassa asemassa olevien osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen.

Älykkään erikoistumisen valinnat ja läpileikkaavat periaatteet ohjaavat toimeenpanoa

Rakennerahasto-ohjelman sisällöllisten valintojen määrittämisen tukena ja erityisesti toimeenpanon aikana älykkään erikoistumisen strategiatyö on keskeinen väline EAKR:n osarahoittamassa toiminnassa. Myös ESR:n toimilla voidaan tukea älykästä erikoistumista. Älykkään kasvun lisäksi tulee ohjelman toteutuksessa huomioida myös kestävä ja osallistava kasvu. Läpileikkaavat periaatteet sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus, digitaalisuus, kansainvälistyminen, ilmastonmuutos, innovatiivisuus sisällytetään kaikkeen toimintaan tarkoituksenmukaisesti siten, että aktivoidaan toimijoita näkemään uusia potentiaaleja ja kehittämään toimintaansa periaatteiden mukaiseen suuntaan. Sen lisäksi, että tasa-arvoa edistetään kaikissa hankkeissa, voidaan rahoittaa myös hankkeita, joiden pääasiallisena tavoitteena on sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen. Saamelaiden, romanien ja muiden väestöryhmien ja yhteisöjen tukeminen kulttuurisensitiivisesti on tärkeää rakennerahastovaroja käytettäessä. Vammaisten henkilöiden oikeuksien, työllistymismahdollisuuksien ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen huomioidaan rakennerahastoilla tuettavassa toiminnassa.

Alueelliset erot heijastuvat toimeenpanon valinnoissa

Pohjoisen harvaanasutun alueen erityisiä alueellisia kehityseroja lieventämään tarkoitettua erityisrahoitusta suunnataan erityisesti elinkeino- ja yritystoimintaa edistävään saavutettavuuteen sekä koulutuksellista tasa-arvoa, hyvinvointia ja osallisuutta lisäävien palvelujen saavutettavuuden kehittämiseen esimerkiksi digitalisaation avulla. NSPA-tuki kohdennetaan IP-alueen erityshaasteiden ratkaisemiseen. Näitä haasteita ovat mm. pysyvät kilpailukykyhaitat, jotka johtuvat harvasta asutuksesta ja pitkistä etäisyyksistä. NSPA-erityistoimista muodostetaan ITI-kehys.

Ohjelmassa rahoitetaan paikallisia, alueellisia ja yliaalueellisia sekä valtakunnallisia hankkeita samoin kuin kansainvälistä yhteistyötä edellyttäviä hankkeita. Suomi osallistuu Itämeristrategian ja Arktisen strategian toimeenpanoon mm. rakennerahastotoiminnan avulla. Kehittämistoimintaa suuntautuu myös Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön. EAKR:n ja ESR:n yhteistyö hankekokoaisuuksina tai jatkumoina on tärkeää esimerkiksi kytkemällä osaamisen kehittäminen liiketoiminnan uudistamisen ja digitaalisuuden edistämiseen.

Pk-yritysten kestävä kasvun, kansainvälistymisen, kilpailukyvyyn ja digitalisaation parantaminen ml. pk-yritysten toimintaympäristöä tukevat elinkeinoelämälähtöiset laajakaista- ja liikenneinfrainvestoinnin harvaan asutuilla alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa

Suomen elinkeinorakenteessa on tapahtunut voimakkaita muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Etenkin perinteisiltä teollisuuden aloilta on vähentynyt kymmeniä tuhansia työpaikkoja. Samaan aikaan kasvava kiertotalous, terveysteknologia palveluineen sekä ilmastonmuutoksen vaatimat toimet tarjoava uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Pk-yritysten rooli elinkeinorakenteen monipuolistamisessa on keskeinen, sillä suurin osa uudesta liiketoiminnasta ja uusista työpaikoista sekä tuottavuuden kehityksestä tapahtuu nopeasti kasvavissa pk-yrityksissä. Suomen yritys kentälle tyypillistä on mikroyritysvaltaisuus. Nopeaa kasvua hakevia yrityksiä on Suomessa vähän. Yritysten kansainvälistymisessä on edelleen kehitettävää. Viennissä ja muussa kansainvälisen liiketoiminnan osuuksissa on toimialojen ja yritysten välillä huomattavia eroja. Tarvitaan panostuksia pk-yritysten kasvuun, kansainvälistymiseen ja uudistumiseen.

Ilmastoteknologian ja vähähiilisen tuotannon tuomat mahdollisuudet elinkeinoelämässä tulee hyödyntää täysimääräisesti. Jo nykyisellään Suomessa on merkittävää korkean teknologian Cleantech –osaamista monilla aloilla mutta ei riittävästi kansainvälistymistä ja vientiä. Ongelmana on synnyttää riittävän vahvoja konsortioita, jotka tukevat toisiaan, ja ovat kilpailukykyisiä globaaleilla markkinoilla. Alueiden omiin vahvuuksiin perustuvat innovatiiviset kehitysympäristöt ja innovaatioalustat tukevat yrityksiä uudistumisessa, innovoinnissa ja kansainvälistymisessä.

Useimmat uudet yritykset ja niiden luomat työpaikat syntyvät keskimääräistä alhaisemman tuottavuuden aloille. Palvelualoille syntyvien työpaikkojen lisäksi pitäisi syntyä työpaikkoja myös korkean tuottavuuden aloille. Alueilla sijaitsevien teollisuuden keskittymien toimintaa on tarpeen kehittää elinvoimaisiksi ekosysteemeiksi, joilla on kansainvälinen kytkentä. Uudenlaiset liiketoimintamallit ja palvelutuotanto edellyttävät tuotannon investointien lisäksi myös panostuksia osaamiseen, osaavan työvoiman saatavuuteen, uudistumiseen sekä tutkimusintensiivien kasvattamista. Yli puolet pk-yrityksistä kokee osaavan ja yrityksen tarpeita vastaavan työvoiman saatavuuden olevan rajoite kasvulle ainakin jossain määrin. Pk-yritysten puutteellinen uusiutumiskyky osaamisessa ja omistajanvaihdoksissa vaarantaa etenkin pienyritysvaltaisten alueiden elinvoimaa. Haasteet työvoiman saatavuudessa koskevat sekä kaupunkien että maaseutua.

Yritysten rahoituksen saatavuus on ollut pääosin hyvällä tasolla viime vuosina. PK-yritysbarometrin 2/2019 mukaan kasvuhakuisille yrityksille yksi yleisimmistä kehittämisen ja kasvun esteistä on rahoitus. Kireät vakuusvaatimukset ovat pahin tunnistettava este hakea tai saada rahoitusta. Vakuusongelmat korostuvat erityisesti maaseutualueilla.

Suomella on erityinen maantieteellinen sijainti ja siitä syystä pk-yrityksillä on fyysisestä toimintaympäristöstä johtuvia haasteita. Maa on osittain harvaan asuttu ja etäisyydet ovat pitkiä. Saavutettavuudella on keskeinen merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyssä. Saavutettavuuden haasteet ovat etenkin Itä- ja Pohjois-Suomelle kilpailuhaitta. Pitkät etäisyydet ja harva asutus aiheuttavat haasteita kuljetusketjuissa. Vähäpäästöisiä liikkumisen ratkaisuja tarvitaan lisää. Työssäkäynti- ja asiointialueet muuttavat muotoaan: jo nyt 1/3 käy työssä kotikuntansa ulkopuolella. Monipaikkainen asuminen, työskentely ja eläminen lisääntyvät. Työvoiman liikkuvuuden esteiden poistaminen vaatii joukkoliikenteen kehittämistä, matkaketjujen sujuvoittamista sekä monipaikkaisuuden mahdollisuuksien hyödyntämistä.

Digitaalisen infrastruktuurin ja tietoliikenneyhteyksien saatavuus vaihtelee alueittain. Huippunopea (100 Mbit/s) kiinteä laajakaista on saatavilla noin 58 prosentille kotitalouksista. Maakunnittain saatavuus vaihtelee 97 prosentista alle 40 prosenttiin. Kattavat, nopeat ja luotettavat tietoliikenneyhteydet ovat myös välttämätön perusedellytys tuotannon ja työelämän alati digitalisoituessa. Digitaalisen infrastruktuurin ja viestintäyhteyksien kehittämistarpeiden lisäksi yritykset kohtaavat myös henkilöstön osaamiseen liittyviä digitalisaation ja teknologisen murroksen haasteita. Digitaaliset taidot ovat yksi Suomen tärkeimmistä kilpailueduista. Samaan aikaan yrityksillä on vaikeuksista löytää työntekijöitä tieto- ja viestintätekniiikan erityisosaamista edellyttäviin tehtäviin. Yritysten välillä on huomattavia eroja digitaalisten teknologioiden integroinnissa ja liiketoiminnassa. Yrityksen digitalisaation asteen vaikuttaa merkittäväällä tavalla yrittäjän ja muiden avainhenkilöiden osaaminen. Etenkin pienet yritykset tarvitsevat sparrausta ja matalan kynnyksen etenemismalleja digikyvykkyuden kehittämiseen.

Ohjelmakauden 2014-2020 arvioinnin mukaan pk-yritysten kilpailukyvyyn kehittymistä on edesautettu monipuolisesti. EAKR-tukea saaneiden yritysten kohdalla ohjelman toimilla kasvua on mahdollistettu tavoitteisiin nähden hyvin; tosin osa vaikutuksista tulee näkyviin vasta pidemmän ajan kuluessa. Ohjelmassa on onnistuttu yritysten kansainvälistymisen edistämisessä. Sen sijaan ohjelman vaikutukset elinkeinorakenteen monipuolistamiseen ja uusien yritysten syntymiseen ovat olleet vaatimattomat. Yritysrahoituksen saatavuutta varten on otettu käyttöön ohjelmakaudella 2014-2020 erilaisia EU:n rahoittamia rahoitusvälineitä. Työ- ja elinkeinoministeriön ja Finnveran teettämän selvityksen mukaan EU:n rahoitusjärjestelyillä on ollut merkittävä vaikutus suomalaisten yritysten toimintaan. Etenkin pienten ja keskisuurten kasvuyritysten mahdollisuudet rahoituksen saamiseen ovat parantuneet merkittävästi SME InnovFin- ja SME Initiative -takausinstrumenttien myötä.

Vähähiilisen ja vihreän talouden edistäminen ja ilmastonmuutoksen hillintä

Ilmastonmuutoksen hillintä turvallisena pidettyyn tasoon tarkoittaa yhteiskunnan systeemistä muutosta uudenaikaiseen tapaan toimia. Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali v. 2035 mennessä. Pitkän aikavälin tavoitteena on, että yhteiskunta eri teollisuusaloineen muuttuu hiilineutraaliksi. Haasteena on löytää keinot luoda kannustimia sitoutua ja valita vähähiilisiä ratkaisuja sekä tasoittaa siirtymän epävarmuuksia. Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää isoja muutoksia energia- ja päästointensiivisessä teollisuudessa ja yhteiskunnassa luomalla tulevaisuuteen ulottuvan tarpeen uudistaa energian tuotantoa vähemmän päästöjä aiheuttavaksi ja energiatehokkaammaksi. Tästä seuraa uusia ja kasvavia mahdollisuuksia eri energiateknologioille. Eniten korostuvat uusiutuvaan energiaan liittyvät ratkaisut ja niiden käyttöönotto ja energiatehokkuuden merkittävä kasvattaminen.

Haasteiden lisäksi Suomelle avautuu huomattavia uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja ratkaisuja globaaleilla markkinoilla. Sekä julkinen että yksityinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta on käännettävä kasvu-uralle uuden kasvun luomiseksi ja globaalien megatrendien ratkaisemiseksi. Perinteisten menestysalojemme rinnalla hiilineutraalisuus, ekologiset investoinnit, luova talous, cleantech ja kiertotalous synnyttävät uusia suomalaisen elinkeinojen kasvutarinoita, rakennuspalikoita hyvinvoinnillemme. Keskeistä on pk-yritysten vähähiilisten tuote- ja palveluideoiden tuotteistaminen, kaupallistaminen ja pääsy markkinoille. Vähähiilisydestä ja vastuullisuudesta on muodostumassa kilpailuetu yrityksille ja jatkossa se on liiketoiminnan edellytys markkinoilla pärjäämiseksi.

Ilmastonmuutos on yksi merkittävimmistä tekijöistä arktisella alueella ja määrittää alueen tulevaisuuden kehityspolun. Ilmastonmuutosta täytyy hillitä kaikin mahdollisin keinoin. Paikallisyhteisöjen ml. alkuperäiskansa

saamelaisten mahdollisuuksia sopeutua muutokseen on kehitettävä. Teknologiakehitys mahdollistaa entistä kestävämpiä ratkaisuja vuorovaikutuksen kehittämiseen. Monipaikkaisuus ja etätyö, uudet vähähiilisemmät liikennemuodot, uusiutuvan energian ratkaisut, puurakentaminen, lähiruoka, luonnon ja kulttuuriympäristön virkistyskäyttö ja matkailu sekä kaupungistumiseen tarvittavien maa-aines- ja vesivarojen kestävä hyödyntäminen edellyttää yhteistyön kehittämistä kaupunkien ja maaseudun välillä. Rakennerrahastoilla mahdollistetaan näihin teemoihin liittyvää kestävä liiketoiminnan kehittämistyötä ja siinä tarvittavaa osaamista.

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi tarvitaan huomattavasti nykyistä tasoa suurempia yksityisiä ja julkisia investointeja vähähiilisiin käytäntöihin ja teknologioihin. Kunnat ja kaupungit ovat keskeisessä asemassa kansallisen hiilineutraalisuustavoitteen toteuttamisessa sekä suoraan että välillisesti. Materiaalien valmistukseen, kulutukseen ja parempaan hyödyntämiseen kohdentuvat toimet ovat tärkeässä roolissa ilmastotavoitteisiin ja hiilineutraaliuteen pääsemiseksi.

Talouden rakenne Suomessa on yksi maailman energiaintensiivisimmistä pitkien kuljetusmatkojen, kylmän ilmaston ja teollisuuden rakenteen vuoksi. Kaikilla aloilla on mahdollista parantaa energiatehokkuutta. Palvelusektorin energiintensiteetti on yli EU:n keskiarvon.

2014-2020 arviointi toteaa, että vähähiilisyttä edistävien toimenpiteiden vaikutusketjut ovat monimutkaisia ja ne ulottuvat laajasti yhteiskunnan eri toimintoihin ja eri alueille: globaalille, kansalliselle ja alueelliselle tasolle sekä elinkeinoelämän eri sektoreille. Joidenkin maakuntien teemallisten kehittämiskokonaisuuksien osana vähähiilisyys on suunnannut osaamista ja yritystoimintaa ja siten vahvistanut vähähiilisyyteen liittyviä osaamiskeskittymiä. Vähähiilisyyden kasvava merkitys osana yritysten liiketoimintaa on tunnustettu yrityskehittämisessä laajalti. Viranomaisten ja hanketoteuttajien ymmärrystä vähähiilisyyden periaatteista kasvattamalla on mahdollista lisätä toimien vaikuttavuutta.

Elinkeino- ja työelämälähtöisten tutkimus- ja innovointivalmiuksien parantaminen ja TKI-verkostotyön edistäminen

Globaalin toimintaympäristön muutokset, kuten nopea teknologinen ja taloudellinen kehitys sekä ympäristöhaasteet edellyttävät panostuksia elinkeinoelämälähtöiseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Kansallisessa uudistusohjelmassa on asetettu TKI-toiminnan tavoite 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Suomen TKI-intensiteetti oli 2,76 % suhteessa BKT:hen vuonna 2017. Vuodesta 2009 lähtien yrityssektorin TKI-intensiteetti on supistunut voimakkaasti, vaikka käänne parempaan onkin aivan viime vuosina tapahtunut. Julkisen tutkimuksen yksityisen yhteisrahoituksen määrä on EU:n keskiarvoa pienempi. Pk-yrityskenttä ei ole ollut riittävän kasvuhakuinen ja -kykyinen kompensoidakseen suuryritysten pudonneita investointitasoja. Suomessa yksityisiin TKI-investointeihin kykenevien keskisuurten yritysten joukko on kapea ja lisäksi nopeasti kasvavien innovatiivisten yritysten osuus on pienempi kuin keskimäärin EU:ssa. Myös suuryritysten osallistuminen yritysten verkostoihin ja innovaatioekosysteemeihin on tärkeää elinkeinoelämän uudistamisen ja kilpailukyvyyn vahvistamiseksi.

Tarvitaan lisää panostuksia tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitukseen sekä tutkimusperäisen tiedon ja soveltavan osaamisen hyödyntämiseen elinkeinoelämän ja yritysten sekä julkisten palvelujen kehittämistoimissa. Julkisten tutkimustoimijoiden, yritysten, julkisen sektorin ja loppukäyttäjien (kuluttajat, kansalaiset) välistä yhteistyötä ja kansainvälistymistä olisi lisättävä edelleen huomioiden palvelujen ja tuotteiden koko arvoketju. Tutkimus- ja oppilaitosten TKI-toimintoja on kehitettävä entistä paremmin vastaamaan yritysten uudistumisen tarpeisiin. TKI-toimintaa tulee kohdistaa ilmastonmuutokseen ja vihreään talouteen.

Tutkimus- ja korkeakoulusektorin haasteena on riittämätön kansainvälistyminen. Kansainvälistyminen lisää tutkimuksen vaikuttavuutta ja laatua. Suomen on jatkossa oltava kansainvälisesti entistä houkuttelevampi paikka opiskella, tutkia ja investoida. Suhteellisen korkeiden työvoimakustannusten lisäksi syrjäinen maantieteellinen sijainti ja kielimuuri rajoittavat Suomen kykyä houkutellessa kansainvälisiä osaajia ja investointeja. Suorat ulkomaiset investoinnit ovat pysyneet matalalla tasolla. Myös suomalaisten monikansallisten yritysten määrä, jotka harjoittavat ulkomailla TKI-toimintaa on jokseenkin rajallinen. Tämä saattaa olla syynä suomalaisten yritysten vaikeuksiin päästä mukaan globaaliin teknologiakehitykseen, kansainvälisiin toimitusketjuihin tai kansainvälisiin innovaatioverkostoihin.

Liiketoiminnan innovaatiot keskittyvät enimmäkseen pienten parannusten tekemiseen ja toiminnan tehostamiseen yrityksissä ja työpaikolla. Henkilöstön osaamisen ja sitä kautta innovaatiokyvykkyyden lisääminen on tärkeää innovaatiopotentialin kasvattamiseksi. Suomalaiset yritykset investoivat edelleen vähän korkeaa arvonlisää tuottaviin palveluihin tai luovaan talouteen. Yli puolet yrityksistä ei hyödynnä muotoilua lainkaan, vaikka tiedetään, että muotoilu voi nopeuttaa tuotteiden ja palvelujen kehittämistä ja edesauttaa yritysten markkinaosuuden kasvua ja laajentaa maantieteellistä markkina-aluetta tai tuotevalikoimaa.

Myös julkisissa organisaatioissa on tarpeen kehittää tutkimus- ja innovointivalmiuksia sekä prosesseja yhteistyössä elinkeinoelämän ja asiakkaiden kanssa. Julkisia palvelurakenteita ja toimintamalleja kehittävien sosiaalisten ja teknologisten innovaatioiden luomiseksi tarvitaan myös laaja-alaista TKI-verkostotyötä.

Kauden 2014-2020 arviointi toteaa, että tutkimuksen ja kehittämisen edistämisen osalta rakennerahasto-ohjelman vaikutus jää vähäiseksi Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaismenoihin suhteutettuna. Rakennerahastojen TKI-toiminnan rahoitus näyttäytyy kuitenkin rakenteellisesti tärkeänä kahdessa suhteessa. Sen avulla Suomeen on juurrutettu alueellisia TKI-keskittymiä ja innovaatioekosysteemejä koskevaa alueellista innovaatiopolitiikkaa. Rakennerahastot ovat myös lisänneet ja suunnanneet TKI-toimintaa erityisesti niissä maakunnissa, joissa yritysten TKI-intensiteetti on alhainen.

Jatkuvan oppimisen, ammatillisen liikkuvuuden ja työvoiman kohtaannon edistäminen työn murroksessa

Osaaminen tulee 2020-luvulla olemaan merkittävin kasvun edellytys, ja osaavan työvoiman saataavuus määrittää pitkälti asemaamme kansainvälisessä kilpailussa. Uuden teknologian käyttöönotto ja työn murros lisäävät väestön osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta merkittävästi. OECD:n arvion mukaan 21 prosenttia työtehtävistä muuttuu merkittävällä tavalla seuraavien 10-20 vuoden aikana. Ammatit muuttuvat korkeampaa osaamista edellyttäväksi, ja muutosvauhti on niin nopea, että yksinomaan nuorten ikäluokkien kouluttamisella ei uuden osaamisen tarvetta kyetä tyydyttämään. Koulutusjärjestelmää tulee kehittää saumattomaksi kokonaisuudeksi, joka varmistaa jokaiselle sellaisen osaamisen, jonka pohjalta jatkuva oppiminen on mahdollista. Toimiala- ja ammatirakenteen sisäiset muutokset tulevaisuudessa vaikuttavat osaamistarpeiden ennakointiin. Varautuminen em. muutokseen koskee uutta työvoimaa ja työmarkkinoilla jo olevien henkilöiden osaamisen kehittämistä. Sukupuolten välinen toimialoihin, ammatteihin ja työtehtäviin liittyvän segregaaation purku on tarpeen huomioida sekä oppilaitoksissa että työvoima-, nuoris-, sosiaalipalvelujen sekä yritys- ja elinkeinopalvelujen käytännöissä.

Palvelujärjestelmää kehitetään siirtymä- ja muutosvaiheen tukielementtejä paremmin hyödyntäviksi. Koulutuksen ja työelämän nivelvaiheita sekä työstä työhön välisiä siirtymiä sujuvoitetaan ja nopeutetaan erityisesti huomioiden muuttuvan työelämän tarpeet ja muutosturvan toimintamallin kehittäminen. Keskeistä on työnantajien osaamisen tukeminen ja työelämälähtöisten palvelukokonaisuuksien kehittäminen, ml. rekrytointikäytännöt ja –osaaminen. Osaavan työvoiman saamiseksi on tärkeää kehittää koulutusta vastaamaan paremmin yritysten ja työelämän tarpeisiin. Tarvitaan yritys- lähtöisiä ratkaisuja, joilla edistetään eri väestöryhmien ml. maahan muuttaneiden ja muuttavien osaamispotentiaalin hyödyntämistä ja ehkäistään työsyrrjintää. On tarpeen kehittää sekä yritysten kansainvälisiä rekrytointivalmiuksia, että henkilöstön moninaisuuteen liittyvää osaamista.

Myös matalimman tulo- ja koulutustason aikuisväestön osaamiseen on tärkeää kiinnittää huomiota työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi. On kiinnitettävä huomioita koulutuksellisesti aliedustettujen ryhmien osaamisen kasvattamiseen. Erityisenä haasteena on, että tekoäly ja muu uusi teknologia uhkaavat eniten matalapalkkaisia, vähemmän koulutusta vaativia töitä ml. teollisyystyö ja rutiininomainen tietotyö. Tarve uudelleen koulutukseen ja osaamisen päivittämiseen kasautuu erityisesti ryhmille, jotka tyypillisesti osallistuvat vähän aikuiskoulutukseen.

Suomalaisnuorten osaamistaso on vuoden 2018 PISA-tutkimuksen mukaan edelleen maailman terävintä kärkeä. Tulosten lasku näyttää tasaantuneen. Erot lukutaidossa tyttöjen ja poikien välillä ovat Suomessa OECD-maiden suurimpia. Tutkimus osoitti, että Suomessa on onnistuttu ehkäisemään koulujen välisten oppimistulosten eriytymistä. Huolestuttavaa kuitenkin on, että oppilaiden väliset osaamiserot ovat kasvaneet ja heikosti osaavien oppilaiden osuus on lisääntynyt. Vanhempien ammatin ja koulutuksen sekä varallisuuden vaikutus on voimistunut. Myös tyttöjen ja poikien osaamiserot ovat venähtäneet OECD-maiden suurimmiksi. Erityisenä huolenaiheena on maahanmuuttajien osaaminen. Osaamiserot maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä ovat EU:n suurimpia. Koulupudokkuus on yleisempää pojilla ja miehillä. Peruskoulun jälkeinen tutkinto puuttuu suuremmalta osalta miehiä kuin naisia.

Tulevaisuudessa on tarvetta sopiville osaamisen kehittämistä tukeville palveluille, jotka ovat linkitettävissä monimuotoisiin työn muotoihin. Tarve henkilökohtaiselle ohjaukselle ja osaamisen kehittämispolkujen luomiselle kasvaa. Keskeistä on olemassa olevan osaamisen todentaminen ja hyödyntäminen. Maahanmuutto lisää osaltaan tarvetta osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen tehostamiseen. Oppilaitoksia ja koulutusohjelmia tulee kehittää edelleen yhdenvertaisuutta lisäävään suuntaan.

Arvioitsijat näkevät, että koulutuksen kehittämisessä 2014-2020 ohjelman pyrkimys saada hankkeisiin aiempaa enemmän vain perusasteen suorittaneita näyttää onnistuneen hyvin. Ohjelmalla on osaltaan voitu vaikuttaa mm. koulutuksen keskeytysten vähentämiseen ja siihen, että yhä harvempi nuori jää koulutuksen tai työn ulkopuolelle. Toimenpiteillä ei kuitenkaan ole edistetty riittävästi elinikäistä oppimista. Kohderyhmistä työllisten määrä suhteessa työttömiin ja työvoiman ulkopuolella oleviin on korostunut. Kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen tarjonnan ja laadun parantamisen osalta kehittämistoimet ovat vastanneet kasvualojen ja älykkään erikoistumisen edellyttämään osaamisen vahvistamiseen. Hankkeissa on myös onnistuneesti vahvistettu digitaalisessa yhteiskunnassa tarvittavaa osaamista sekä kehitetty digitaalisia oppimisympäristöjä ja koulutusmalleja.

Työnhakijoiden työllistymisen edistäminen sekä työelämän kehittäminen

Väestön nopea ikääntyminen ja työvoiman väheneminen sekä muuttoliikkeet ovat merkittäviä haasteita Suomelle. Työkäisen väestön osuuden ennustetaan vuosien 2016 ja 2050 välisenä aikana supistuvan lähes viisi %:ia. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Työllisyysaste oli syyskuussa 2019 Tilastokeskuksen tietojen mukaan 72,7 %. Suomen tärkeimmillä talouden aloilla rakenteellinen työttömyys on säilynyt suhteellisen suurena.

Työttömyysaste oli syyskuussa 2019 5,9 %. Nuorisotyöttömyys on hieman vähentynyt mutta on edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella. Ulkomailla syntyneiden työllisyysaste on matalampi kuin Suomessa syntyneiden. Vaikka yli 55-vuotiaiden työllisyysaste on kehittynyt myönteisesti, on ikääntyneiden työttömien työelämäänsä palaaminen vaikeaa ja pitkäaikaistyöttömyys yleistä. Työelämän ulkopuolella olevista osatyökykyisistä 65 000 haluaisi työskennellä ja arvioi myös olevansa kykeneviä tähän. Jos heistä työllistyisi jatkossa pysyvästi esim. kolmannes, työllisyysaste nousisi nykyisestä yli kolme prosenttiyksikköä. Muihin vertailukelpoisiin EU-maihin verrattuna etenkin matalan osaamistason työntekijöiden työvoimaosuudet ovat alhaiset.

Työn murros edellyttää panostuksia ja valmiutta jatkuvaan oppimiseen. Osaavan työvoiman saata-
vuusongelmat vaikuttavat uusien teknologioiden, automaation ja robotiikan kehittämiseen ja hyödyn-
tämiseen sekä ylipäättänsä yritysten tuottavuuteen ja kasvumahdollisuuksiin. Teknologinen kehitys,
erityisesti digitalisaatio, automaatio ja tekoäly ovat muuttaneet kaikenlaista työtä. Alhaisemman
osaamisvaatimuksen omaavat työt voidaan korvata teknologisilla ratkaisuilla. Jatkossa myös ilmas-
tonmuutokseen liittyvien haasteiden vastaaminen tulee vaikuttamaan osaamisvaatimukseen yhä
enemmän.

Työvoiman saatavuutta haastavat väestön ikääntyminen, ihmisten paikkasidonnaisuus ja osassa
maata pitkät etäisyydet. Työvoiman liikkuvuus maan sisällä sekä työperäinen maahanmuutto ovat
alhaisella tasolla. Alhaisen osaamistason työpaikkojen houkuttelevuus on heikentynyt ja paikoin run-
saastikin tarjolla olevia avoimia työpaikkoja on haasteellista saada täytettyä. Työurat ja työskentely-
ympäristöt ovat mukana murroksessa. Työllisenä pysymiseen vaaditaan jatkuvaa osaamisen päivit-
tämistä työn ohella sekä valmiuksia liikkuvuuteen ammatillisesti ja alueellisesti. Laadukkaiden ja mo-
nipuolisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden tarve kasvaa merkittävästi. Osaamisen kehittämi-
sen keinoja on joustavoitettava ja uudistettava, jotta kaikkien on mahdollista päivittää osaamistaso-
aan.

Erot naisten ja miesten oloissa ilmenevät tuntuvina erityisesti työelämässä: palkkauksessa, amma-
tillisessa ja työmarkkina-asemassa sekä mahdollisuuksissa edetä työssä. Työmarkkinoiden erityinen
haaste on yhä sukupuolten välinen toimialoihin, ammatteihin ja työtehtäviin liittyvä segregatio, joka
jäykistää työmarkkinoita, estää ihmisten todellisen osaamispotentiaalin toteutumista ja tehokasta
hyödyntämistä sekä aiheuttaa koulutuksen keskeyttämisiä ja alanvaihtoja. Toimialojen jakautuminen
sukupuolen mukaan ja ammatillinen eriytyminen on vaikuttanut osaltaan huomattavaan palkkaeroon
miesten ja naisten välillä. Tämä puolestaan näkyy myöhemmin eläkkeissä ja ikääntyneiden naisten
heikkona taloudellisena asemana. Työpaikkojen väheneminen teollisuudessa on Suomen vahvasti
sukupuolittuneilla työmarkkinoilla kohdistunut erityisesti miehiin.

Yhteisötalous ja yhteiskunnallisia tavoitteita liiketoiminnallaan toteuttavat yhteiskunnalliset yritykset
voivat osaltaan tarjota työpaikkoja ja osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia myös osatyökykyisille

ja muille heikossa asemassa oleville. EU:n komission vuonna 2019 julkaiseman Suomen yhteiskunnallisia yrityksiä ja niiden ekosysteemejä tarkastelevan raportin mukaan pääasiallisia ko. yritysten kasvua rajoittavia tekijöitä ovat mm. ohjaavan yhteiskunnallista yrittäjyyttä edistävän politiikkakehyksen puute ja alikehittyneet sosiaaliset investointimarkkinat. Yleisissä yritysten palveluissa, rahoituksessa ja tukitoimissa ei välttämättä ole tunnistettu tai tunnustettu niiden erityisiä piirteitä ja vaatimuksia.

Vuoden 2018 työolotutkimuksen mukaan digitalisaatio on läpäissyt suomalaisen työelämän. Digitaaliset laitteet ovat lisänneet työn tehokkuutta ja läpinäkyvyyttä, mutta samalla myös sen nopeampoisuutta ja kiireen tuntua. Sosioekonomisten ryhmien väliset erot laitteiden käytössä ja osaamisessa ovat suuria. Ikääntyvät ovat muita useammin huolissaan digitaidoistaan. Työnantajan tarjoamaan koulutukseen osallistuminen ja osaamisen kehittämisen mahdollisuudet eivät ole viime vuosina juuri lisääntyneet, vaikka toimintaympäristö muuttuu vauhdikkaasti.

2014-2020 arvioinnin loppuraportti toteaa, että etenkin ikääntyneiden työllistymisessä on saatu hyviä tuloksia, mutta nuorten työllistymisen suhteen tavoitteisiin ei ole päästy. Pitkäaikaistyöttömyyteen vaikuttaminen on ohjelman puitteissa ollut rajallista. Pääosaltaan ESR-toimilla on kyetty vaikuttamaan kansallista rahoitusta paremmin osallistuneiden työllisyyteen.

Haavoittuvassa asemassa olevien osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen

Osatyökykyisten, vammaisten, ulkomaalaisten, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ja ikääntyneiden työnhakijoiden työllistymisessä on haasteita. Työttömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja niin ikään vajaus työ- ja toimintakyvyssä heikentää työllistymismahdollisuuksia. Työllisyysasteen nostaminen nykyisestä edellyttää, että työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakykyä tuetaan nykyistä tehokkaammin ja että työ- ja toimintakyvyn tuki integroituu nykyistä paremmin osaksi työllistymistä edistäviä toimia. Osatyökykyisillä kohtaavat esteitä työmarkkinoille pyrkiessään sosiaaliturvajärjestelmän hajanaisuuden ja tukipalvelujen puutteellisen koordinoinnin vuoksi. On tarpeen tukea työmarkkinoiden vastaanottavuuden lisäämistä. Syrjäytymisriskien sukupuolittuneisuus ja alueelliset työllistymistä estävät terveyserot erityisesti miehiin kohdistuen tulee huomioida toimenpiteitä laadittaessa.

Työttömille suunnattujen palveluiden integrointiin liittyy haasteita. Työttömille suunnattujen aktivointipalvelujen valikoima on monipuolinen, mutta haasteena on palvelujen hajautuminen usealla eri tarjoajalle ja koordinoinnin puutteet, jolloin saumattoman palveluketjua ei saavuteta. Lisäksi yksittäisten te-palvelujen nivelvaiheessa tarvittava tuki jää usein saamatta. Työllistymistä edistäviin palveluihin ei myöskään riittävästi sisälly yksilöllistä tukea ja kuntouttavia elementtejä eikä niitä soviteta yhteen kuntouttavien palvelujen kanssa. Tästä seuraa se, että heikommassa asemassa olevat työttömät putoavat eri toimenpiteiden ja ohjelmien väliin.

Suomen koulutusjärjestelmä on toimiva ja peruskoulutuksen osalta ikäluokat hyvin tavoittava, mutta koulutustulokset ovat heikentyneet ja eri ryhmien väliset erot kasvaneet. Koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus on hieman kasvanut. Ulkomailla syntyneistä keskeyttää koulunkäyntinsä kaksi kertaa niin suuri osuus kuin Suomessa syntyneistä. Suomessa on noin 70 000 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevaa (NEET) nuorta. Työ- tai koulutuspaikan puuttuminen NEET-nuorella lisää huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden kokemusten riskiä. Toisen asteen koulutuksen keskeyt-

täminen, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita. Etenkin taantuvilla alueilla riski koskee myös yhä useammin nuoria naisia.

Työllisyysaste työkäisten maahanmuuttajien keskuudessa on kantaväestöä matalammalla tasolla ja niin ikään työttömyysprosentti on korkeampi. Maahanmuuttajaväestö on hyvin heterogeeninen. Ryhmään kuuluu työn perässä muuttaneita asiantuntijoita ja opiskelijoita kuin kansainvälistä suojelua tarvitsevia pakolaisia. Peruskoulun päättäneillä maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on erityisen korkea riski työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Ulkomaalaistaustaisten työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat muun muassa kotimaisten kielten puutteellinen taito, työkokemuksen puute Suomessa sekä ongelmat, jotka liittyvät ulkomailla suoritettujen tutkintojen ja koulutusten tunnistamiseen. Työntantajiin liittyviä työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat muun muassa väärät mielikuvat ja kielteiset asenteet, ulkomaalaistaustaisia syrjivät rekrytointikäytännöt ja puutteet perehdytysresursseissa.

Väestön keskuudessa tapahtuu polarisaatiota ja huono-osaisuus kasautuu ja periytyy. Myös alueelliset erot kasvavat. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä on jossain määrin eroja. Matalamman koulutustason omaavien vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri. Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on merkittävästi suurempi (20 %) kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Huono-osaisuudella ja köyhyydellä on taipumus kasautua ja siirtyä sukupolvelta toiselle. Köyhyydellä on kytkentä nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24- vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin.

2014-2020 arviointi summaa, että sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa edistävässä toiminnassa kehittämishankkeet ovat kohdistuneet suuremman köyhyys- ja syrjäytymisriskin mukaisille henkilöille. Vertailun perusteella sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa edistävien hankkeiden tulokset ovat olleet parempia kuin vastaaville kohderyhmille tarkoitetun kansallisen toiminnan. Jatkossa toimet osallisuuden lisäämiseksi tulisi kytkeä paremmin sekä kansallisiin rakenteisiin että muuhun rakennerahastotoimintaan. Komission v. 2018 julkaiseman Suomen vähävaraisten avun ohjelmaa koskevan raportin mukaan ohjelma on tukenut useimpia ruoanjakoon osallistuneita tahoja sekä aineellisesti muodostamalla merkittävän osan jaettavasta ruoasta, että lisännyt niiden organisoitumista ja osaamista ruokajakelun hallinnoimisesta. Tämä on näkynyt myös mahdollisuutena toteuttaa muutakin tukea liitännäistoimien muodossa. Komissio arvioi, että toiminnan merkitys on suurempi harvaan asutuilla alueilla, jossa on vähemmän mahdollisuuksia ylijäämäruoan lahjoitukseen.

Hallinnollisiin toimintaedellytyksiin ja hallintoon liittyvät haasteet tullevat myös tulevilla kaudella liittymään osin toisaalta käytettävissä olevien niukkojen resurssien käyttöön mahdollisimman tehokkaasti ja asiakaslähtöisesti sekä toisaalta hanketoiminnan aktivointiin siten, että mukaan saadaan uusia toimijoita, toimintatapoja ja eri tavoin verkottunutta toimintaa. Ohjelmakauden 2014-2020 ulkopuolinen ohjelma-arviointi toteaa, että hallinnon resurssit ovat olleet niukat. Arvioinnin mukaan hallinnon vahvuuksia ovat entistä sujuvampi sähköinen asiointi, käyttöön otetut kustannusmallit ja maksatusten nopeutuminen. Arvioitsijat näkevät hallinnon pullonkauloina toiminnan keskittymisen totuttuihin, vanhoihin hanketoimijoihin ja pitävät tärkeänä ensisijaan tukea ja opastusta kannattaa kohdentaa potentiaalisille uusille tuensaajille, joille hankehallinto on lähtökohtaisesti vieraampi. Alkuvaiheen panostukset näkyvät laadukkaina hankehakemuksina ja edelleen vaikuttavana ja tuloksellisena hanketoteutuksena.

Valtakunnallista ja ylimaakunnallista hanketoimintaa arviointi pitää hyvänä. Valtakunnalliset hankkeet poistavat toiminnallista päällekkäisyyttä, edistävät tulosten leviämistä ja tuovat erityisasiantuntemusta hanketoimintaan. Valtakunnallisten hankkeiden tuloksia voidaan hyödyntää koko maassa,

ei ainoastaan alueellisesti yksittäisten teemojen perusteella. Ylimaakunnallisten hankkeiden hyötyvaikutuksia ovat keskinäinen oppiminen sekä mittakaavaedut, kun toimenpiteitä toteutetaan yhtä maakuntaa suuremmalla alueella.

JTF (täydennetään myöhemmin)

Täydentävyys muihin rahoitusvälineisiin ja toimiin (täydennetään myöhemmin)

1A. Toimintapoliittiset tavoitteet, erityistavoitteet ja perustelut (taulukko lisätään myöhemmin)

2. Toimintalinjat ja erityistavoitteiden kuvaus

2.1. EAKR-Toimintalinja: Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi

2.1.1. Erityistavoite: Innovaatiot ja TKI-verkostot aluetalouden uudistamiseksi ilmastokestäväällä tavalla (ET 1.1.)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [8 000]

Keskeisenä tavoitteena on elinkeinoelämälähtöisen innovaatiotoiminnan edistäminen. Ohjaavana kehikkona toimivat kansallinen TKI-tiekartta sekä maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat, joissa määritellään maakunnan lähestymistapa älykkääseen erikoistumiseen sekä kärkitoimialat, joihin kehittämispanostukset suunnataan. Älykkäällä erikoistumisella on keskeinen rooli alueellisen innovaatiokapasiteetin kehittämisessä.

Tavoitteena on myös lisätä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, yritysten, julkisen sektorin ja loppukäyttäjien (kuluttajat, kansalaiset) välistä yhteistyötä huomioiden palvelujen ja tuotteiden koko arvoketju. Myös muita innovaatiotoiminnan kyvykkyyksiä vahvistetaan (mm. muotoilu-, brändi- ja IPR-osaaminen). Jotta edelläkävijämarkkinoita voi syntyä, tarvitaan julkisia investointeja pilotointi- ja kokeilutoimiin sekä julkisten hankintaprosessien kehittämistä.

Rakennerahasto-ohjelman toimenpitein pyritään lisäämään elinkeinoelämän, tutkimusmaailman ja muiden kehittämistoimijoiden (ml. kaupungit ja kunnat sekä kolmas sektori) yhteistyötä palveluiden ja tuotteiden koko arvoketjussa. Myös kansainvälinen verkostoituminen on keskeisessä asemassa. Pyrkimyksenä on saada koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden työn tulokset hyödynnettyä nopeammin ja laajemmin liiketoiminnassa. Osaamisen siirrolla tuetaan uuden teknologian käyttöönottoa yrityksissä. Elinkeinoelämän tarpeista lähtevää TKI-toimintaa sekä koulutusorganisaatioiden ja tutkimuslaitosten profiloitumista ja yhteistyötä tuetaan ohjelmassa maakuntien älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti. Myös toisen asteen oppilaitosten yritysrajoitusta hyödynnetään yhteistyössä.

Innovaatiotoimien parempaan vaikuttavuuteen pyritään kehittämällä alueellisten ja kansallisten toimien yhteensovittamista, mm. Business Finlandin sekä maaseutuohjelman osalta. Alueille

luodaan edellytyksiä kytkeytyä osaksi kansainvälisiä arvoketjuja. Keskeisenä kanavana ovat älykkään erikoistumisen verkostot EU:n sisämarkkinoilla, ml. Itämeren alueella.

Ohjelmalla tavoitellaan vähähiilisiä ja resurssiviisaita ratkaisuja sekä digitalisaatioon, datatalouteen ja teknologisiin murroksiin liittyvien liiketoimintamahdollisuuksien kokonaisvaltaista hyödyntämistä. Kiertotalous ja digitaalisuutta edistävän TKI-toiminnan tulosten käyttöönotto ja skaalautuminen ovat keskeisessä asemassa. Toimenpiteillä kehitetään myös älykkäitä, vähähiilisyttä edistäviä ratkaisuja liikenteen ja liikkumisen sekä palvelujen saavutettavuuden tarpeisiin.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää merkittävää systeemistä muutosta taloudessa, kulutuksessa, osaamisessa ja tuotannossa. Yhteiskunnalliset ilmastoratkaisut tehdään päästövähennyksillä, uusiin kestäviin energiamuotoihin siirtymällä, kiertotaloudella ja hiilinielujen turvaamisella. Alueet toimivat innovatiivisten hiilineutraalien elinkeinojen ja kiertotalouden kasvualustoina, jolloin ilmastoratkaisuilla pienennetään tuotannon ja kulutuksen hiilijalanjälkeä. Ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen liittyvien teknologisten innovaatioiden tulee olla Suomelle globaali kilpailukykytekijä. Hiilineutraali kiertotalous vähentää uusien raaka-aineiden käyttöä, materiaalihävikkiä, päästöjä ja kuljetustarpeita, parantaa yritysten kilpailukykyä ja vastaa kuluttajien tarpeisiin.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

TKI-toiminta

- vahvistetaan innovointitoimintaa esim. edistämällä pk-yritysten tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, pilotointia ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa
- tuetaan elinkeinoelämän tarpeista lähtevien innovatiivisten ratkaisujen, toimintamallien sekä demonstraatio-, tutkimus-, pilotointi- ja oppimisympäristöjen kehittämistä ja yhteiskäyttöä
- tuetaan kaupunkien ja kuntien pilotointi- ja kokeiluympäristöjen kehittämistä
- tuetaan luonnonvarojen ja teollisuuden sivutuotteiden jalostusasteen nostoon liittyvää TKI-toimintaa

TKI-yhteistyö

- luodaan edellytyksiä korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä toisen asteen oppilaitosten ja yritysten yhteistyölle, osaamisen ja teknologian siirrolle sekä luovien alojen osaamisen paremmalle hyödyntämiselle
- kehitetään elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyötä ja elinkeinoelämälähtöisen soveltavan tutkimuksen hyödyntämistä yritystoiminnassa
- tuetaan elinkeinoelämälähtöisen TKI-potentiaalin sekä osaamis- ja innovaatioekosysteemien syntymistä, kehittämistä ja kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin arvoverkostoihin
- tuetaan älykkääseen erikoistumiseen liittyvän innovaatio-, yrittäjyys- ja liiketoimintaosaamisen lisäämistä sekä kansainvälisiä kumppanuuksia

Digitalisaatio

- edistetään digitalisaation hyödyntämistä yksityisen ja julkisen sektorin haasteissa ja kehittämisessä sekä palveluiden saavutettavuudessa
- tuetaan korkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien digitaalisten palveluiden kokonaisuuden ja työmarkkinatiedon hyödyntämisen yhteistä kehittämistä

- tuetaan digitaalisten innovaatiokeskusten (digital innovation hub) käynnistämistä, kehittämistä ja yhteistyötä

Tavoitteena hiilineutraalisuus

- kehitetään kiertotalouteen ja hiilinieluihin liittyvää TKI-toimintaa
- tuetaan uusiutuviin energialähteisiin ja älykkäisiin energiajärjestelmiin liittyvää TKI-toimintaa
- kehitetään energia- ja materiaalitehokkuutta sekä pitkään hiiltä sitovia tuotteita
- tuetaan vähäpäästöisten ja älykkäiden ratkaisujen ja palvelukokonaisuuksien kehittämistä, pilotointia ja skaalautumista
- edistetään innovatiivisten ja kestävien julkisten hankintojen kehittämistä ja parempaa hyödyntämistä
- kehitetään työkaluja hiilineutraalisuustavoitteiden monitorointiin ja seurantaan

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet:

- kehitetään maakunnallista innovaatiokapasiteettia ja klustereita älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti
- kehitetään Itä - ja Pohjois-Suomen yhteistä älykkästä erikoistumista
- edistetään vähähiilistä yhteiskuntaa ja ilmastotoimia ilmastonmuutoksen arktiselle alueelle tuomiin riskeihin sopeutumiseksi

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy tutkimus- ja kehittämishankkeiden yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja edistetään niiden myötä uusien liiketoimintamahdollisuuksien syntyä.

Kansainvälisellä yhteistyöllä edistetään osaamis- ja innovaatioekosysteemien kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin arvoverkostoihin.

Vähähiilisyden edistäminen on TKI-toiminnan keskeistä ydintä – kehitetään elinkeinoelämäälähtöisesti kiertotaloutta, energia- ja materiaalitehokkuutta sekä uusia älykkäitä palvelukokonaisuuksia. Kehitetään myös uusia tapoja seurata hiilineutraalisuustavoitteiden toteutumista.

Digitaalisuutta edistetään laaja-alaisesti, mm. palvelujen saavutettavuuden näkökulmasta sekä käynnistämällä digitaalisia innovaatiokeskuksia (digital innovation hub) ja kehittämällä niiden yhteistyötä. Digitaalisuuden edistämiseksi tiedostetaan myös sen mahdolliset epätasa-arvoa lisäävät vaikutukset ja mahdollisuuksien mukaan minimoidaan tällaiset haitat.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena innovaatioketju toimii aiempaa paremmin: tiedon ja osaamisen jakaminen on parantunut, yritysten innovaatioyhteistyö koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa on lisääntynyt ja on enemmän julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteiskehittämistä, joka perustuu yhteiskunnan ja erityisesti yritysten ja elinkeinoelämän tarpeisiin sekä alueiden älykkään erikoistumisen strategioihin. Pk-yritysten panostukset innovaatio- ja kehittämistoimintaan ovat kasvaneet ja innovaatioiden kaupallistaminen on kehittynyt. Alueelliset innovaatioklusterit ja TKI-ekosysteemit ovat vahvistuneet. Ilmastonmuutoksen hillintään ja ympäristöhaittojen ja –riskien vähentämiseen sekä kiertotalouden edistämiseen on syntynyt uusia innovaatioita. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kansainvälisyys ja TKI-yhteistyö on kehittynyt koko EU:n ml. Itämeren alueella.

Tärkeimmät kohderyhmät [1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yritykset, kehittämissyhtiöt ja kunnat, verkostot ja innovaatioekosysteemit sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [2 000]

Sukupuolten välistä tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla TKI-alan segregatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotypioihin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan TKI-alalla muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [2 000]

1) Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-ohjelma:

Kestävän kaupunkikehittämisen toimintamallina on innovaatioekosysteemien laaja-alaista kehittämistä koskevat sopimukset, jotka solmitaan pääkaupunkiseudun sekä sen ulkopuolella olevien yliopistokaupunkien kanssa. Sopimusten temaattiset kärjet ovat kaupunkilähtöisiä. Samalla malli tukee yli alue- ja toimialarajojen rakentuvien ekosysteemien yhteiskehittämistä verkostoina. Mallilla tuetaan kansainvälisesti nykyistä vetovoimaisempien innovaatiokeskittymien kehittymistä. Malli perustuu kaupunkien ja valtion kumppanuuteen. Suurimmissa kaupungeissa keskeistä on eri toimijoiden yhteinen strategia ja tiivis yhteistyö yritysten, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja muiden julkisten toimijoiden välillä. Kaupungit toimivat erityisesti innovaatioiden kehitysalustoina ja kokeiluympäristöinä uusien liiketoimintamahdollisuuksien aikaansaamiseksi vähähiilisiin ja resurssiviisaisiin ratkaisuihin sekä digitalisaatioon, datatalouteen ja teknologisiin murrokseen liittyen.

2) Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Itä- ja Pohjois-Suomen innovaatio- ja tutkimuskyky on vahvaa EU-tasolla, mutta kansallisesti maan heikoin. Alueen kasvua edistäviä vahvuuksia ovat maakuntien älykkään erikoistumisen strategioissa tunnistetut kansainvälisesti kilpailukykyiset liiketoimintojen ja tutkimuksen kärjet sekä rikkaat luonnonvarat ja puhdas luonto. Maakuntien sisällä on innovaatiotoiminnan kannalta hyvin erilaisia alueita. Industrial Transition -pilottialueena Itä- ja Pohjois-Suomi on laatinut myös maakuntien yhteisen älykkään erikoistumisen strategian, jossa on määritelty yhteiset osaamisalueet sekä kasvualat. Toimenpiteissä keskitytään maakuntaohjelmien mukaisten älykkään erikoistumisen valintojen tukeamiseen. Niiden pohjalta keskitytään myös koko alueen yhteisen strategian toimenpiteiden toteuttamiseen ylimaakunnallisena yhteistyönä. Toimet tukevat ilmastonmuutoksen hillintää ja kiertotaloutta huomioiden alueen herkän luonnon- ja elinympäristön.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [2 000]

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. TÄSMENTYY

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa ([linkki](#)). Sen puitteissa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä toteutetaan ns. lippulaivojen avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Lippulaivat jakautuvat alateemoihin, joihin yksittäiset kansainvälistä yhteistyötä sisältävät hankkeet voivat hakeutua. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakuja. ([Linkki www-sivulle, jossa kuvataan lippulaivahankkeen määrittelmä ja toimintaperiaate sekä erilaiset rakennerahastoista tuettavat hanketyypit, jotka voivat päästä osaksi lippulaivahanketta.](#))

Suomen näkökulmasta erityistavoitteen 1.1. tärkeitä teemoja ovat kansainvälisten TKI-verkostojen kehittäminen ja Itämeren alueen hiilineutraaliuteen pyrkimistä edistävät kansainväliset yhteistyöhankkeet.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö [1 000] (täydennetään)**Indikaattorit (täsmennetään)**

Ilmastonmuutoksen hillintä ja kiertotalousratkaisut –luokittelu ao. hankkeille.

TuotosindikaattoritKomission yhteiset

RCO 07 – Yhteisiin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset

RCO 10 – Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa

RCO 14 – Digipalvelujen-, tuotteiden ja -sovellusten kehittämiseen tukea saaneet julkiset laitokset

RCO 10a – Tuetut yritykset, jotka ovat muuntaneet tuotteita ja palvelujaan kiertotaloutta tukeviksi

RCO 96 – “Interregional investments for innovation in EU projects”

Ohjelmakohtaiset

TKI-infrastruktuuri-investoinnit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Alueluokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)

TulosindikaattoritKomission yhteiset

RCR 01 - Tuella aikaansaadut työpaikat (lisätty ehdotukseen)

RCR102 – Tuella aikaansaadut tki-työpaikat (lisätty ehdotukseen)

RCR 02 – Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)*

RCR 03 – Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset*

RCR 04 – Organisaatio- ja markkinointi-innovaatioita toteuttavat pk-yritykset*

RCR 05 – Itse innovoivat pk-yritykset

RCR 06 – Patenttihakemukset*

RCR 07 – Tavaramerkki- ja mallihakemukset*

RCR 13 – Digitalisoinnissa pitkälle edenneet yritykset* (enterprises reaching high digital intensity)

RCR 14 – Julkisten digipalvelujen käyttäjät*

Ohjelmakohtaiset

Yrityksessä toteutettavat vähähiilisyttä edistävät demonstraatio

Yritys, joka käynnistää t&k&i -toiminnan tai t&k&i -yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa

Uudet innovaatioalustat

Innovaatioalustoissa kehitetyt ja pilotoidut tuotteet tai palvelut

Kaupunkien kanssa innovaatioympäristöissä yhteistyötä tekevä yritys

Start-up yritys, jolla on merkittävät valmiudet uuden tuotteen, palvelun tai tuotantomenetelmän kehittämiseen

Yhdyskuntien vähähiilisyttä edistävät uudet ratkaisut

Digitaalisten palvelujen ja tuotteiden osuus liikevaihdosta

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Alueuokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan**Taulukko x: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä***Käytettävät koodit:*

- 003 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen käyttöomaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin
- 006 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen aineettomaan omaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin
- 007 Tutkimus ja innovointi mikroyrityksissä, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)
- 008 Tutkimus ja innovointi pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, myös verkottuminen
- 009 Tutkimus ja innovointi julkisissa tutkimuskeskuksissa, korkeakouluissa ja osaamiskeskuksissa, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)
- 019 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät innovointiklusterituki ja yritysverkostot
- 020 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)
- 021 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä
- 022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen
- 023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen
- 028 Uusiutuvat energialähteet: tuulivoima
- 029 Uusiutuvat energialähteet: aurinkovoima
- 030 Uusiutuvat energialähteet: biomassa
- 031 Uusiutuvat energialähteet: merienergia
- 032 Muut uusiutuvat energialähteet (myös geoterminen energia)
- 033 Keski- ja pienjännitteiset älykkäät energiajakelujärjestelmät (myös älykkäät verkot ja tieto- ja viestintätekniset järjestelmät) ja niihin liittyvä varastointi
- 045 Kierrätettyjen materiaalien käytön edistäminen raaka-aineena
- 063 Liikenteen digitalisointi: maantiet
- 084 Liikenteen digitalisointi: muut liikennemuodot

Taulukko x: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

2.1.2. Erityistavoite: Pk-yritysten resurssiviisas kasvu ja kilpailukyky (ET 1.3.)**Rahastojen tukitoimet****Tukitoimien tyypit [8 000]**

Tavoitteena on pk-yritysten resurssiviisas kasvu koti- ja ulkomaanmarkkinoilla sekä toiminnan uudistuminen tukemalla niiden TKI-toimintaa, kasvu- ja kansainvälistymisvalmiuksia, liiketoiminta-osaamista, digitalisaatiota sekä kasvua, kansainvälistymistä uudistumista ja tuottavuutta edistäviä investointeja. Tavoitteena on myös kehittää pk-yritysten liiketoimintaympäristöä kasvua paremmin tukevaksi sekä edistää uutta liiketoimintaa ja tätä tavoitetta tukevaa toimintaympäristön kehittämistä. Pk-yritysten yhteistyön ja verkostoitumisen edistäminen, osaamisen parantaminen sekä yritysten ja niiden henkilöstön muutoskyvykkyyden ja tuottavuuden lisääminen erityisesti älykkään erikoistumisen kärkialoilla ovat myös keskeisiä tavoitteita.

Pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tavoitellaan lisäämällä kasvuhakuisten yritysten kykyjä ja valmiutta laajentua kansainvälisille markkinoille tukemalla investointeja ja kehittämishankkeita, parantamalla liiketoimintaympäristöä sekä kehittämällä yritysklustereita, verkostoja ja muita yhteistyön muotoja. Kansainvälisiä rekrytointeja on tavoitteena edistää älykkään erikoistumisen toimialoilla. Yritysten innovointikykyä monipuolistetaan myös lieventämällä sukupuolten ammatillista segregatiota.

Pk-yritysten innovointitoimintaa on tarkoitus vahvistaa mm. edistämällä tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, prototyyppäjä, pilotointia, demonstrointia, skaalautamista ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa. Digitalisaatiota on tarkoitus edistää tukemalla digitaalisten tuotteiden ja palvelujen kehittämistä sekä digitaalisten työkalujen käyttöönottoa. Tavoitteena on myös uudistaa liiketoimintamalleja (esim. jakamis- ja alustatalous, datapohjaiset palvelut) sekä parantaa organisaatioiden kybervalmiuksia.

Erityisenä tavoitteena on edistää pk-yritysten energia- ja materiaalitehokkuutta sekä kansainvälistymispotentiaalia omaavien kiertotalous- ja uusiutuvan energian tuottamiseen liittyvien liiketoimintakonseptien kehittämistä ja kaupallistamista. Tavoitteena on edistää myös kiertotalouden ja resurssiviisauden laajamittaista toteutumista tukemalla mm. elinkeinoelämäälähtöisiä investointeja tuotannon sivuvirtojen ja teollisuus- ja yhdyskuntajätteiden jatkokäsittelyyn ja hyödyntämiseen. Lisäksi tarkoituksena on tukea erilaisten hiilineutraaliuteen ja kiertotalouteen tähtäävien demonstraatioympäristöjen kokeiluja, skaalautumista ja käyttöönottoa. Alueelliset kokeilut luovat hyviä käytäntöjä, ratkaisuja ja innovaatioita, jotka kaupallistetaan kestäväen kehityksen mukaisiksi vientituotteiksi.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Pk- yritysten kasvu ja kansainvälistyminen

- parannetaan pk-yritysten kasvu-, kansainvälistymis- ja innovointivalmiuksia
- tuetaan pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tukevia, toimintaa uudistavia ja tuottavuutta lisääviä investointeja

Pk-yritysten TKI-toiminta

- tuetaan pk-yritysten tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä ja kaupallistamista sekä innovatiivisten liiketoimintakonseptien syntymistä

Hiilineutraalisuuden edistäminen yritystoiminnassa

- parannetaan pk-yritysten energia- ja materiaalitehokkuutta ja kehitetään vähähiilisiä tuotantotapoja
- kehitetään kestävien uusien toimintatapojen, teknologioiden ja ratkaisujen soveltamista yritystoiminnassa sekä edistetään niihin liittyvää yritystoimintaa

- vahvistetaan hiilineutraaliin talouteen liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista ja kehitetään uusia palvelukonsepteja (esim. alusta- ja jakamistalous, kiertotalous, vihreä ja sininen biotalous, ruokajärjestelmä, liikenne ja viisas liikkuminen, energia)

Digitalisaation edistäminen yritystoiminnassa

- vahvistetaan pk-yritysten valmiuksia luovan osaamisen hyödyntämiseen (esim. uudet digitaaliset tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit, muotoiluosaaminen)
- tuetaan uusien teknologioiden ja digitaalisten työkalujen ja tuotteiden, palvelujen ja liiketoimintamallien kehittämistä, soveltamista ja käyttöönottoa yritysten, palvelujen ja ratkaisujen kehittämisessä sekä pk-yritysten kybervalmiuksia

Uusi liiketoiminta

- tuetaan uutta liiketoimintaa ja yritysten jatkuvuutta omistajavaihdoksia edistämällä, kehitetään uusia tapoja tukea uutta liiketoimintaa (ml. yrityskiihdyttämö- ja hautomomallit) sekä yritysneuvontaan liittyviä uusia toimintamalleja

Pk-yritysten osaamisen parantaminen

- tuetaan uuden osaamisen hankkimista ja rekrytointia yritysten ja elinkeinoelämän tarpeisiin (myös kansainväliset rekrytoinnit sekä sukupuolten ammatillista segregatiota vähentävät hankkeet)
- parannetaan pk-yritysten ja niiden henkilöstön osaamista erityisesti älykkääseen erikoistumiseen liittyvillä aloilla

Yritysten verkostoitumisen edistäminen

- kehitetään ekosysteemejä, osaamiskeskittymiä, verkostoja ja muita yhteistyömuotoja, joihin osallistuu myös suuria yrityksiä

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet:

- Laajakaistainvestoinnit yritys- ja innovaatiotoiminnan kannalta keskeisten ja puutteellisten laajakaistayhteyksien osalta
- Pk-yritysten kasvuun ja investointeihin vaikuttavat liikenne- ja logistiikkainvestoinnit
- Liikennejärjestelmien ja tietoliikenneyhteyksien strateginen suunnittelu
- Vetovoimatekijöiden kehittäminen

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy pk-yritysten kehittämishankkeiden yhteydessä. Levitetään uusia toimintatapoja ja edistetään niiden myötä uusien liiketoimintamahdollisuuksien syntymistä.

Kansainvälisellä yhteistyöllä edistetään pk-yritysten ja niiden verkostojen kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin arvoverkostoihin.

Vähähiilisyiden edistäminen on pk-yritysten investointien ja kehittämisen keskeistä ydintä –ohjelman avulla kehitetään kiertotalouteen, energia- ja materiaalitehokkuuteen sekä uusiin älykkäisiin palvelukokonaisuuksiin liittyviä tuotteita, palveluita ja toimintatapoja.

Digitaalisuutta edistetään laaja-alaisesti, mm. kehittämällä digitaalisia työkaluja ja tuotteita, palveluja ja liiketoimintamalleja. Yritysten kybervalmiuksia parannetaan. Digitaalisuuden edistämisessä tiedostetaan myös sen mahdolliset epätasa-arvoa lisäävät vaikutukset ja mahdollisuuksien mukaan minimoidaan tällaiset haitat.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena pk-yritysten kasvu on nopeutunut ja tuottavuus on kasvanut sekä innovaatio-, liiketoiminta- ja kansainvälistymisosaaminen on lisääntynyt. Suomessa on enemmän kilpailukykyisiä yrityksiä, jotka hakevat kasvua, kansainvälistyvät, uudistavat liiketoi-

mintamallejaan, lisäävät tuottavuuttaan, kehittävät innovaatioita markkinoille ja toimivat verkottuneissa arvoverkostoissa. Uudet innovaatiot liittyvät erityisesti kiertotalouteen sekä hiilineutraaliin talouteen ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseen. Lopputuloksena on myös enemmän yrityksiä, jotka hyödyntävät digitaalisuutta liiketoiminnassaan, lisäävät liikevaihtoaan sähköisten palvelujen ja tuotteiden avulla ja kehittävät liiketoimintaansa uudistuvan teknologian avulla sekä yrityksiä, jotka ottavat käyttöön kiertotaloutta tukevia toimia omassa toiminnassaan ja kehittävät liiketoimintaansa kiertotalouden alalla.

Tärkeimmät kohderyhmät

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset. Myös kunnat, kehittämissyhtiöt ja tutkimus- ja koulutusorganisaatiot voivat olla kohderyhminä.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [2 000]

Sukupuolten välistä tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla segregatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppisiin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [2 000]

Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Itä- ja Pohjois-Suomen mikro- ja pk-yritysvaltainen yrityskehitys edellyttää yritysten kasvun tukemista. Suorat yritystuet ovat erittäin tärkeitä johtuen yritysten pienistä pääomista ja vakuusarvoista. Kasvuhakuisten ja -kykyisten yritysten lisäksi panostetaan myös alkaviin yrityksiin. TKI-panostuksia on alueella nostettava ja tavoitteena tulee olla tuotteiden jalostusarvon nostaminen, pitkälle jalostettujen tuotteiden ja palvelujen viennin lisääminen, älykkäät ratkaisut tuotteissa ja tuotantoprosesseissa, materiaalien uudet käyttömahdollisuudet sekä resurssiviisauden, kiertotalouden sekä yritysten kestäväen kasvun vauhdittaminen. Keskeistä toimenpiteissä on alueen yritysten ja TKI-organisaatioiden yhteistyön vauhdittaminen.

Eristystavoitteen toimenpiteillä parannetaan pk-yritysten kilpailukykyä kannalta tärkeitä liikenne- ja logistiikkayhteyksiä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä liikenneväyliä ja palveluita sekä kestäväää liikennettä. Kyseeseen voivat tulla pienet strategiset liikenneväyläinvestoinnit, jotka edistävät tuotannollisen pk-yritystoiminnan tai matkailuyritysten toimintaedellytyksiä. Yritystoiminnan kehittyminen on toimenpiteiden ensisijainen tavoite.

Tietoliikenneyhteyksien osalta ohjelmalla poistetaan Itä- ja Pohjois-Suomen pk-yritystoiminnan kannalta keskeisiä tietoliikennepuutteita. Nopeiden ja toimintavarmojen laajakaistayhteyksien kehittäminen on välttämätöntä yritystoiminnan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi harvan asutuksen alueilla. Laajakaistayhteydet parantavat pk-yritysten liiketoimintamahdollisuuksia. Yritystoiminnan kehittyminen on toimenpiteiden ensisijainen tavoite, mutta liikenne- ja laajakaistayhteydet parantavat koko alueen saavutettavuutta ja elinvoimaa sekä investointeja. Lisäksi ne parantavat alueen pito-voimaa ja luovat hyvät mahdollisuudet monipaikkaisuudelle, työn tekemiselle tai opintojen suorittamiselle sijainnista riippumatta.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [2 000]

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. TÄSMENTYY

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa ([linkki](#)). Sen puitteissa

tehtävää kansainvälistä yhteistyötä toteutetaan ns. lippulaivojen avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Lippulaivat jakautuvat alateemoihin, joihin yksittäiset kansainvälistä yhteistyötä sisältävät hankkeet voivat hakeutua. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakujia. (*Linkki www-sivulle, jossa kuvataan lippulaivahankkeen määritelmä ja toimintaperiaate sekä erilaiset rakennerahastoista tuettavat hanketyypit, jotka voivat päästä osaksi lippulaivahanketta.*)

Suomen näkökulmasta erityistavoitteen 1.3. tärkeänä teemana on tukea pk-yritysten ja niiden verkostojen kytkeytymistä Itämeren alueella toimiviin laajempiin arvoverkostoihin.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö (täydennetään)

Indikaattorit (täsmennetään)

Ilmastonmuutoksen hillintä ja kiertotalousratkaisut –luokittelu ao. hankkeille.

Tuotosindikaattorit

Komission yhteiset

RCO 01 – Tuetut yritykset (joista mikro-, pieni, keskisuuri- ja suuryrityksiä)*

RCO 02 – Avustuksilla tuetut yritykset*, joista naisten yrityksiä

RCO 03 – Rahoitusvälineistä tuetut yritykset*, joista naisten yrityksiä

RCO 04 – Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset*, joista naisten yrityksiä

RCO 05 – Uudet tuetut yritykset*, joista naisten perustamia

RCO 103 - Tuetut kasvuyritykset*, joista naisten yrityksiä

RCO 10a - Tuetut yritykset, jotka ovat muuntaneet tuotteita ja palvelujaan kiertotaloutta tukeviksi

RCO 42 – Sellaisten yritysten lisämäärä, joilla on erittäin suuren kapasiteetin laajakaistayhteys

“RCO41 – Additional dwellings with broadband access of very high capacity”

RCO 110 - Uusien tai modernisoitujen liikenteenhallintojärjestelmien mukaisten teiden pituus

RCO 54 - Uudet tai modernisoidut intermodaalit yhteydet (yhdistetty kuljetusketju)

Ohjelmakohtaiset

Vähähiilisyttä edistävä yritys

Yritykset hankkeissa, joissa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimintalinja	Erytistavoite	Rahasto	Alueluokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)

Tulosindikaattorit

Komission yhteiset

RCR01 - Tuella aikaansaadut työpaikat

RCR102 – Tuella aikaansaadut tki-työpaikat

RCR 02–Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)

RCR 03 – Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset*

RCR 04 – Organisaatio- ja markkinointi-innovaatioita toteuttavat pk-yritykset*

- RCR 05 – Itse innovoivat pk-yritykset*
- RCR 06 – Patenttihakemukset*
- RCR 07 – Tavaramerkki- ja mallihakemukset*
- RCR 13 – Digitalisoinnissa pitkälle edenneet yritykset* (enterprises reaching high digital intensity)
- RCR 17 – ”Uudet markkinoilla pärjäävät yritykset*” (New enterprises surviving in the market)
- RCR 19 – Yritykset, joilla on suurempi liikevaihto
- RCR 25 – Yritykset, joissa korkeampi lisäarvo työntekijää kohti *
- RCR 54 – Yritykset, joilla on laajakaistatilaus erittäin suuren kapasiteetin verkkoon

Ohjelmakohtaiset

Pk-yritys, joka aloittaa uuden liiketoiminnan

Pk-yritys, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys

Pk-yritys, joka aloittaa viennin tai laajentaa uudelle vientimarkkina-alueelle

Yrityksessä säästetty energia

Yritykset, jotka tuovat markkinoille uuden tai aiemmasta versiosta merkittävästi kehitetyn vähähiilisyttä edistävän tuotteen tai materiaalin

Yritys, johon syntyy uusiutuviin energiaratkaisuihin tai vähähiilisyyden tukemiseen perustuvaa uutta liiketoimintaa

Digitaalisten palvelujen ja tuotteiden kasvanut osuus liikevaihdosta

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimin- talinja	Eri- tyista- voite	Ra- hasto	Alueluokka	Tun- nus [5]	Indi- kaat- tori [255]	Mitta- yk- sikkö	Pe- rus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tieto- lähde [200]	Huo- mau- tukset [200]

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko x: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Käytettävät koodit:

- 010 Pk-yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkkoyrittäjät ja tieto- ja viestintätekniikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa)
- 014 Pk-yritysten liiketoiminta-infrastruktuuri (myös teollisuusalueet)
- 015 Pk-yritysten kehittäminen ja kansainvälistyminen
- 016 Taitojen kehittäminen älykästä erikoistumista, teollisuuden muutosprosessia ja yrittäjyyttä varten
- 017 Pitkälle kehitetyt tukipalvelut pk-yrityksille ja niiden ryhmittymille (myös johtamis-, markkinointi- ja suunnittelupalvelut)
- 018 Yrityshautomot, tuki spin-off- ja spin-out-yrityksille ja startup-yrityksille
- 019 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät innovointiklusterituki ja yritysverkostot
- 020 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)
- 021 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä
- 022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen
- 023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen
- 024 Energiatohokkuus ja esittelyhankkeet pk-yrityksissä ja tukitoimenpiteet

- 027 Tuki yrityksille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta
 047 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle
 045 Kierrätettyjen materiaalien käytön edistäminen raaka-aineena
 047 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle
 105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla
 129 Kulttuuriperinnön ja kulttuuripalvelujen suojelu, kehittäminen ja edistäminen
 130 Luonnonperinnön ja ekomatkoilun suojelu, kehittäminen ja edistäminen

NSPA:

- 051 Tieto- ja viestintätekniikka: Erittäin suuren kapasiteetin laajakaistaverkko (runkoverkko/runkoliityntäverkko)
 053 Tieto- ja viestintätekniikka: Erittäin suuren kapasiteetin laajakaistaverkko (käyttöoikeus/tilaajayhteys; suorituskyky vastaa valokuituasennusta paikassa, jonne palvelu suoritetaan, olevaan jakelupisteeseen asti, kun on kyse kotitalouksista ja yritysten toimitiloista
 059 Muut uudet kansalliset, alueelliset ja paikalliset liittymätiet
 063 Liikenteen digitalisointi: maantiet

Taulukko x: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

2.2. ESR-toimintalinja: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi

2.2.1. Erityistavoite: Polkuja töihin (ET 4.1.1)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [/ 8 000]

Hanketoiminnalla tavoitellaan työttömien, työvoiman ulkopuolella olevien ja työmarkkinoille tunniste-
 tusti heikosti kiinnittyneiden ryhmien kuten maahanmuuttajien, romanien ja osatyökykyisten työllis-
 tymistä. Tavoitteena on myös löytää keinoja pitkäaikaistyöttömyyden riskien tunnistamiseen ja työt-
 tömyyden pitkittymisen vähentämiseen sekä tuen tarjoaminen kyseisille asiakkaille jo ennen heidän
 tilanteensa vaikeutumista. Työttömyyden vähentämiseksi on tarpeen tuottaa tai kehittää henkilökohtaista
 ohjauspalvelua, josta ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevat tai työmarkkinoille palaavat
 hyötyvät. Työttömien työllistymisen edistämiseksi on tarpeen kehittää ja lisätä heidän tietoisuuttaan
 erilaisista ja joustavista työn tekemisen muodoista, jotka huomioivat ihmisten erilaiset elämäntilan-
 teet, koulutus- ja työllisyystaustat sekä ammatilliset kiinnostukset. On tarpeen tarjota tukea ja oh-
 jausta niille, jotka vastentahtoisesti ovat jääneet alityöllistetyiksi ja joilla tilapäiseksi aiottu matalan
 palkkatason työ ei johda kokopäivätyöhön.

Kohderyhmään kuuluvien henkilöiden työllistymisen ja valmiuksien parantamiseksi tavoitellaan mo-
 niammatillisten ja monikanavaisten sekä tarvittaessa matalan kynnyksen palvelujen kehittämistä.
 Palvelumallien kehittämisessä tähdätään rakenteellisiin muutoksiin, joilla varmistetaan toimintamal-
 lien leviäminen sekä jatkuvuus myös hanketoiminnan päättymisen jälkeen.

Tavoitteena on vastata työntajien rekrytointihaasteisiin ja työvoiman kohtaanto-ongelmiin. Toimin-
 taan tarvitaan mukaan koulutusorganisaatioita, työmarkkina- ja muita järjestöjä sekä kuntia. Rekry-
 tointivaikeuksista kärsivien alojen tunnettuutta ja vetovoimaa on tarpeen lisätä. Henkilökohtaisilla ja

rääätälöidyillä palveluilla huomioidaan työnantajien rekryointitarpeet ja työntekijöille asetettavat osaamisvaatimukset. Vaikka työelämä on monimuotoistunut ja suuri osa työnantajista etsii osaamista ja oikeaa asennetta, työhönotossa tapahtuu tiettyjen henkilöryhmien kohdalla syrjintää. Tämä voi ilmetä esimerkiksi näiden henkilöiden vaikeutena saada työssäoppimispaikkoja. Työnantajien tietoisuuden lisäämiseen näissä asioissa tähtäävät toimet ovat tarpeen. Samoin tavoitteena on työmahdollisuuksien selvittäminen ja kehittäminen yhdessä työnantajien kanssa. Tarvitaan avointen työmarkkinoiden ja siirtymätyömarkkinoiden kehittämistä heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymiseksi.

Tavoitteena on edistää sekä alueellista että kansainvälistä liikkuvuutta. Alueellista liikkuvuutta tuetaan luomalla edellytyksiä ammatillisen osaamisen kehittämiseen, kehittämällä ohjaus- ja neuvontapalveluja, edistämällä uudenlaista osaamista kehittävien palvelujen ja niiden yhdistelmien suunnittelua ja pilotointia. Kansainvälistä liikkuvuutta edistetään panostamalla ulkomailta Suomeen tulevien ja jo maassa olevien kansainvälisten osaajien (ml. kansainväliset opiskelijat) puolisoiden työllistymiseen ja osaamisen hyödyntämiseen yritysten kasvussa ja kansainvälistymisessä.

Tavoitteena on yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytysten parantaminen ja kokonaisvaltaisen toimintaympäristön rakentaminen mm. osaamista kehittäville palvelujärjestelmillä ja palveluilla sekä muulla tuella. Yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan päätavoite on yleensä sosiaalinen tai ekologinen, joten näiden yritysten toimintamahdollisuuksien ja vaikuttavuuden paraneminen voi lisätä hyvinvointia ja osallisuutta myös laajemmin kuin yrittäjyyden ja työmahdollisuuksien kautta.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Työnhakijoiden työllistyminen

- edistetään kohderyhmiin kuuluvien henkilöiden pääsyä avoimille työmarkkinoille, laadukkaaseen ja riittävän toimeentulon mahdollistaviin työpaikkoihin, yrittäjäksi ja itsenäiseen ammatinharjoittamiseen tai koulutukseen
- huomioidaan kohderyhmien tarpeet tarvittaessa positiivisen erityiskohtelun ja yhdenvertaisuussuunnittelun avulla hyödyntäen heidän omaa asiantuntemustaan ja edistäen tietoisuutta ja osaamista niistä
- yhteistyössä yritysten kanssa räätälöidään osatyökykyisille työmahdollisuuksia sekä edistetään tehtävien muokkaamisen ja osittamisen edellytyksiä uusien työmahdollisuuksien kehittämiseksi
- kehitetään siirtymätyöpaikkoja
- edistetään työvoiman ammatillista, alueellista ja kansainvälistä liikkuvuutta myös yhteistyössä rekrytoivien työnantajien kanssa luomalla näihin kannusteita, käytäntöjä ja hyödyntämällä kansallisia ja kansainvälisiä tapahtumia
- edistetään mukana muuttavien puolisoiden työllistymistä
- ohjataan työnhakijoita rekryointivaikeuksista kärsiville aloille
- luodaan työvoiman kysyntää hyödyntämällä julkisten hankintojen työllistämismalleja sekä työntehtävien mukauttamista ja räätälöintiä
- toteutetaan toimia, joilla edistetään eläkkeen, palkkatyön ja yrittäjyyden yhdistämistä

Työllistymistä edistävien palveluiden kehittäminen

- luodaan sosiaalisia innovaatioita kehittämällä, levittämällä ja juurruttamalla monialaisia palvelumalleja ja verkostomaista työotetta
- lisätään monialaisissa palveluissa työskentelevien osaamista niin monialaiseen yhteistyöhön liittyvissä kysymyksissä kuin asiakkaiden palvelutarpeisiin liittyvissä työllisyys-, koulutus- ja sosiaalialan teemoissa

- toteutetaan toimintamalli, jossa asiakas siirtyy monialaisesta palvelusta jatkopolulle, esimerkiksi työkokeiluun tai palkkatuettuun työhön
- tehostetaan ja kehitetään toimintatapoja ja palveluita, joilla voidaan tukea sesonkityyppisillä aloilla työskentelevien työllistymistä ympärivuotisesti
- edistetään tahtomattaan osa-aikaisesti tai määräaikaisesti työskentelevien työsuhteiden vakinaistamista ja monipaikkaisuuden tarjoamia mahdollisuuksia
- kehitetään alueiden välisiä uudenlaisia yhteistyömalleja ja uudentyyppisiä rekrytointitapah-tumia
- parannetaan yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet: (täsmennetään)

- paikkariippumattoman työskentelyn ja koulutuksen edistäminen
- ulkomaisen työvoiman rekrytointi ja kotouttaminen
- työ- ja koulutusperusteisen muuton edistäminen ja puolisojen työllisyyden edistäminen
- työmarkkinoiden toimivuuden edistäminen

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy työllistymistä edistävien rakenteiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Kansainvälisellä yhteistyöllä lisätään työllistymisen edistämiseen liittyvää osaamista Suomessa ja viedään suomalaista osaamista ulkomaille.

Vähähiilisyiden edistämiseksi hankkeissa hyödynnetään modernia teknologiaa, joka vähentää liik-kumista ja jätteiden määrää. Työllisyyden edistämässä kiinnitetään huomiota vähähiilisyttä, kier-totaloutta ja hiilineutraalisuutta edistäviin aloihin, organisaatioihin ja työmahdollisuuksiin työnhaki-joiden kiinnostuksen ja tietoisuuden herättämiseksi.

Digitaalisuutta hyödynnetään ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisessä ja edistetään asiak-kaiden mahdollisuutta löytää mm. heidän tarvitsemansa työllistymistä edistävä tieto. Parannetaan niin palvelun tarjoajien kuin työnhakijoidenkin digiosaamista. Digitalisaation avulla vähennetään työn ja opiskelun paikkasidonaisuutta. Digitaalisuuden edistämässä minimoidaan sen mahdolli-set epätasa-arvoa lisäävät vaikutukset.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvat työnhakijat, työttömät ja työ-voiman ulkopuolella olevat ovat pääsääntöisesti työllistyneet tai siirtyneet koulutukseen. Samalla on vähennetty työvoiman kohtaanto-ongelmaa ja rakenteellista työttömyyttä. Työvoima-, yritys- ja monialaisia ohjaus- ja neuvontapalveluja ja työmarkkinoita on kehitetty toimivammaksi, vaikutta-vammaksi ja saavutettavammaksi kokonaisuudeksi eri puolilla Suomea paikalliset erityispiirteet huomioiden. Yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristöä sekä liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä on parannettu.

Tärkeimmät kohderyhmät [/ 1 000]

Kohderyhmiä ovat työnhakijat, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat ja työmarkkinoille heikosti integroituneiksi tunnistettavat henkilöt/henkilöryhmät, joiden on mahdollista tehtyjen toimien tuloksena päästä työmarkkinoille ja koulutukseen.

Kohderyhmänä ovat lisäksi järjestöt, yhdistykset, säätiöt, kunnat, koulutusorganisaatiot sekä yhteiskunnalliset ja muut yritykset ja yrittäjät. Kohderyhmänä ovat organisaatioiden johto ja henkilöstö kehitettäessä uusia palvelumalleja.

Kohderyhminä ovat työllisyyttä ja yrittäjyyttä edistävät ja kehittävät organisaatiot sekä niiden henkilöstö, jonka osaamista kehitetään osana palvelujen ja rakenteiden kehittämistä.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [/2 000]

Sukupuolten välistä tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla työ- ja opiskeluelämän segregaatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppioihin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä. Ohjauspalveluissa otetaan käyttöön sukupuolittainen ohjaus, jolla helpotetaan koko työvoimapotentialin hyödyntämistä ja siten mm. työvoiman saatavuutta.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa otetaan huomioon työnhakijoiden ja työnantajien tarpeet. Palveluissa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Kehitetään malleja työnantajien monimuotoisuusosaamiseen lisäämiseen työttömien työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [2 000] (täydennetään)

Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [/ 2 000]

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. TÄSMENTYY

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa ([linkki](#)). Sen puitteissa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä toteutetaan ns. lippulaivojen avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Lippulaivat jakautuvat alateemoihin, joihin yksittäiset kansainvälistä yhteistyötä sisältävät hankkeet voivat hakeutua. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakuja. ([Linkki www-sivulle, jossa kuvataan lippulaivahankkeen määritelmä ja toimintaperiaate sekä erilaiset rakennerahastoista tuettavat hanketyypit, jotka voivat päästä osaksi lippulaivahanketta.](#))

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö (täydennetään) [1 000]

Indikaattorit (täydennetään) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Tuotosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

CO01	<i>Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät*</i>
CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>
CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>
CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*</i>
CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>
CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>
CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>
CO08	<i>Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>
CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>

Osallistujien kokonaismäärä lasketaan automaattisesti ammattiasemaan liittyvien yhteisten tuoto-
sindikaattorien perusteella.

CO10 *Vammaiset***

CO11 *Kolmannen maan kansalaiset*

CO12 *Ulkomaalaistaustaiset henkilöt*

CO13 *Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)***

CO14 *Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet**

CO15 *Maaseutualueilla asuvat**

Jos näitä indikaattoreita koskevia tietoja ei kerätä tietorekistereistä, niiden arvot voidaan määrittää
edunsaajan tietoihin perustuvien arvioiden mukaisesti.

CO16 *Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten*
palvelujen lukumäärä

CO17 *Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten (mukaan lukien osuus-*
toiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toiminta- linja	Erityis- tavoite	Rahasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yksikkö	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
2	4.1.1.	ESR		CO01	<i>Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>			
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*</i>			
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>			
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>			
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulu- tus (ISCED 0–2)*</i>			
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>			
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>			
				CO10	<i>Vammaiset**</i>			
				CO11	<i>Kolmannen maan kansalaiset</i>			
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>			
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**</i>			
				CO14	<i>Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet*</i>			
				CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>			
				CO16	<i>Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viran- omaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä</i>			
				CO17	<i>Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä</i>			

***) Jokaisesta indikaattorista kolme riviä: kehittyneet alueet, siirtymäalueet ja NSPA

Tulosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

Osallistujia koskevat välittömät yhteiset tulosindikaattorit ovat seuraavat:

- CR01 Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*
 CR02 Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*
 CR03 Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyuden jättäessään toimen*
 CR04 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*

Osallistujia koskevat yhteiset pitkän aikavälin tulosindikaattorit ovat seuraavat:

- CR05 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*
 CR06 Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*

Vähimmäisvaatimuksena on, että tiedot kerätään edustavasta osallistujien otoksesta kunkin erityistavoitteen osalta. Otoksen sisäinen validiteetti varmistetaan niin, että tiedot voidaan yleistää erityistavoitteiden tasolla.

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Eriytisyta-voite	Rahasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
2	4.1	ESR		CR01	Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*						
				CR02	Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*						
				CR03	Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyuden jättäessään toimen*						
				CR04	Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*						
				CR05	Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*						
				CR06	Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*						

**) Jokaisesta indikaattorista kolme riviä: kehittyneet alueet, siirtymäalueet ja NSPA

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko x: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Käytettävät koodit:

097 Toimenpiteet työmarkkinoille pääsyn parantamiseksi

099 Nuorisotyöllisyyden ja nuorten sosioekonomisen integraation tukeminen

098 Toimenpiteet pitkäaikaistyöttömien työllistymisen edistämiseksi

100 Itsenäisen ammatinharjoittamisen ja yrityksen perustamisen tukeminen

101 Tuki yhteisötaloudelle ja yhteiskunnallisille yrityksille (*Huom! Korjattu tässä oikeaan muotoon, suomenkielisessä versiossa väärin*)

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla

106 Toimenpiteet, joilla edistetään työ- ja yksityiselämän tasapainoa, kuten lasten ja huollettavien henkilöiden hoitopalvelua

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

109 Tuki työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien sopeutumiseksi muutoksiin

110 Toimenpiteet, joilla kannustetaan aktiivista ja tervettä ikääntymistä

116 Keinot heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

Taulukko x: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 6 – ESR+:n toissijaiset teemat (täydennetään)

2.2.2. Erityistavoite: Osaamista työelämään (ET 4.1.6)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [/ 8 000]

Tavoitteena on, että kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet jatkuvaan ja joustavaan oppimiseen huomioiden ihmisten erilaiset elämäntilanteet, koulutus- ja työllisyystaustat sekä ammatilliset kiinnostukset. Osaamisen kehittämistä ohjataan yksilön ja yhteiskunnan kannalta strategisesti. Toimilla tähdätään rakenteellisiin muutoksiin, joilla varmistetaan toimintamallien jatkuvuus myös hanketoiminnan päättymisen jälkeen.

Työn murros ja digitalisaatio muuttavat eniten matalamman koulutustason vaativia töitä. Tämä korostaa uudelleen koulutustarvetta ryhmissä, joiden osallistuminen aikuiskoulutukseen on vähäistä. On tarpeen tukea myös aliedustettujen ryhmien ja erityisryhmien osallistumista jatkuvaan oppimiseen eri koulutusasteilla. Tavoitteena on luoda kattavat elinikäisen ohjauksen palvelut ja parantaa koulutusten saavutettavuutta eri puolilla Suomea. Lisäksi on tarpeen kehittää mm. moniammatillisia ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä varhaisen vaiheen toimenpiteitä, joilla ehkäistään koulupudokkuutta, opintojen keskeytymistä ja koulutuksellista syrjäytymistä.

Työvoiman ammatillisen liikkuvuuden edistämiseksi tarvitaan toimia työssä oleville henkilöille, jotta heidän osaamisensa vastaisi paremmin heidän työnantajansa tarpeisiin ja henkilön omiin uratavoitteisiin. Lisäksi on tarpeen edistää monipaikkaiseen työskentelyyn liittyvien toimintamallien ja käytäntöjen kehittämistä, käyttöönottoa ja levittämistä.

Tavoitteena on tiiviimpi yhteistyö elinkeinoelämän toimijoiden kanssa, jotta osaamista uudistavat palvelut ja oppimisverkostot vastaavat nopeasti muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin, turvaavat yritysten kilpailukykyä ja kasvumahdollisuuksia sekä parantavat työllisyyttä. Tuottavuuden ja työllisyysasteen nostamiseksi sekä työurien pidentämiseksi hyödynnetään teknologisen kehityksen ja työelämän muutoksen myötä syntyviä uusia toimintatapoja.

Erityishuomio kiinnitetään älykästä erikoistumista tukevien valmiuksien parantamiseen sekä vähähiiliseen talouteen siirtymiseen ja kiertotalouden edistämiseen liittyviin muutosprosesseihin.

Tavoitteena on muutosten hallinnan ja ennakkoinnin sekä muutosturvan toimintamallin kehittäminen sujuvammaksi ja yksilöllisemmät palvelut mahdollistavaksi. Tavoitteena on parantaa kohtaantoa positiivisissa ja negatiivisissa rakennemuutostilanteissa. Lisäksi tarvitaan viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden toimintatapojen ja –prosessien sekä osaamisen kehittämistä. Huomioidaan koulutus- ja työperäisen maahanmuuton edistäminen ja niihin liittyvien palveluiden tarjoaminen työnantajille

Tavoitellaan työelämän ja työorganisaatioiden uudistamista. Tunnistetaan organisaatioille strategisesti tärkeitä työelämän kehittämisen teemoja ja vaikuttavimpia kehittämisen keinoja. Kannustetaan kehittämiseen matalan osallistumiskynnyksen avulla.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Elinikäinen oppiminen ja joustavat koulutuspolut

- lisätään yksilöllisten, monimuotoisten ajasta ja paikasta riippumattomien työ- ja elinkeinoelämälähtöisten ja laadukkaiden jatkuvan oppimisen koulutuskokonaisuuksien tarjontaa mukaan lukien muunto-, täydennys- ja erikoistumiskoulutukset
- mahdollistetaan osallistujille tutkintojen ja tutkintojen osien suorittaminen
- kehitetään jatkuvan oppimisen mahdollistavia koulutusrakenteita ja oppimisympäristöjä sekä oppimista tukevaa pedagogiikkaa
- tuetaan koulutuksen ja työelämän sekä kouluasteiden välisten nivelvaiheiden siirtymien sujuvoittamista
- kehitetään koulutuksen laatua ja tarjontaa älykkään erikoistumisen ja kasvu- ja rakenne- muutosalojen tarpeisiin
- tuetaan jatkuvan oppimisen avulla mm. luovien alojen palvelukokonaisuuden syntymistä elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi
- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan moniammatillisia ohjaus- ja neuvontapalveluita koulutuksessa ja työelämässä eri kohderyhmien tarpeiden mukaisesti ja vahvistetaan ohjauksien asiantuntijoiden valmiuksia kohdata ja vastata monimuotoistuvan asiakaskunnan tarpeisiin

Muutostarpeiden ja osaamisen ennakointi työmarkkinoiden tarpeiden pohjalta

- tuetaan osaamistarpeiden ennakointia ja ennakoititiedon hyödyntämistä
- edistetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan integroitumista koulutukseen

Työelämän kehittäminen

- edistetään työhyvinvointia ja hyvän työelämän kehittymistä
- edistetään tuottavuutta ja tuloksellista työn tekemistä yritysten kilpailukykyyn parantamiseksi
- kehitetään pk-yritysten ja muiden organisaatioiden sekä niiden henkilöstön osaamista sekä työelämässä tapahtuvan oppimisen tunnistamisen ja tunnustamisen keinoja
- edistetään yrittäjyyttä ja liiketoimintaosaamista osana koulutusta ja työelämää
- tuetaan eri alojen kehittymistä osana ekosysteemejä ja vahvistetaan palvelujen tuotanto-osaamista

Ammatillisen liikkuvuuden ja kohtaannon edistäminen

- parannetaan kohtaantoa ja edistetään ammatillista liikkuvuutta eri palveluja hyödyntämällä ja yhdistelemällä
- houkutellaan kansainvälisiä osaajia Suomeen ja integroidaan jo maassa olevia yhteistyössä EAKR- ja Talent Boost –toimenpiteiden kanssa.
- toteutetaan muutostilanteiden kehittämiskokeiluja, esim. muutosturvan ja työnvälityksen sekä yrityspalvelujen yhteyden tiivistämistä
- kehitetään muutosturvan mittareita sekä palautejärjestelmää

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet (täsmennetään)

- digitaalisen osaamisen kehittäminen
- edistetään jatkuvan oppimisen mahdollistavaa koulutuksen saavutettavuutta ja osaamistilin käyttöä osana oppimista
- kiertotalouteen keskittyvä koulutus
- hiilinieluja turvaavien ja lisäävien työpaikkojen tukeminen

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy koulutus- ja ohjauspalveluiden rakenteiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Kansainvälisellä yhteistyöllä lisätään koulutusmallien kehittämiseen liittyvää osaamista Suomessa ja vastaavasti suomalaista osaamista viedään ulkomaille. Hyödynnetään kansainvälisten opiskelijoiden tuomaa osaamista. Samoin hyödynnetään kansainvälistä rekrytointia työvoiman kysyntään vastaamiseksi.

Vähähiilisyiden edistämiseksi hanketoiminnassa hyödynnetään modernia teknologiaa, joka vähentää liikkumista ja jätteiden määrää. Kiinnitetään huomiota vähähiilisyttä, kiertotaloutta ja hiilineutraalisuutta edistäviin aloihin, organisaatioihin ja työmahdollisuuksiin opiskelijoiden kiinnostuksen ja tietoisuuden herättämiseksi ja älykkään erikoistumisen valintojen vahvistamiseksi.

Digitaalisuutta hyödynnetään palveluiden kehittämisessä ja edistetään asiakkaiden mahdollisuutta löytää heidän tarvitsemansa mm. opiskeluun liittyvä tieto. Parannetaan palvelun tarjoajien, opettajien ja opiskelijoiden digitaalisia taitoja. Digitalisaation avulla vähennetään työn ja opiskelun aika- ja paikkasidonaisuutta. Digitaalisuuden edistämässä minimoidaan sen mahdolliset epätasa-arvoa lisäävät vaikutukset.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena opiskelijat ovat suorittaneet opintonsa loppuun, heidän työhön sijoittumisensa on parantunut ja heidän osaamisensa vastaa työnantajien tarpeita. Koulutusjärjestelmän joustavuus ja moniammatillinen ohjaus on parantunut ja lisännyt ihmisten mahdollisuuksia päästä tarvitsemaansa koulutukseen eri nivelvaiheissa ajasta ja paikasta riippumatta, mikä on myös parantanut heidän työmarkkinatilannettaan.

Koulutuksen ja työelämän yhteistyötä koulutuksen osuvuuden ja yritysten uusiutumiskyvyn lisäämiseksi on parannettu. Uusia pedagogisia opetusmenetelmiä jatkuvaan oppimiseen ja työelämän tarpeisiin on kehitetty, levitetty ja juurrutettu. Tuloksena on lisäksi enemmän kansainvälistymiseen liittyviä osaamisista sekä työpaikoilla että työmarkkinoilla.

Organisaatioiden työhyvinvointia ja tuottavuutta on parannettu ja organisaatioiden valmiuksia muutoksiin on lisätty.

Tärkeimmät kohderyhmät [/ 1 000]

Hankeitten kohderyhmänä on työikäinen väestö, niin työttömät, työvoiman ulkopuolella olevat, työssä olevat kuin opiskelijatkin.

Kohderyhmänä ovat yrityksissä ja organisaatioissa työskentelevät työntekijät ja johtajat yksityisellä ja julkisella sektorilla. Kohderyhmänä ovat erilaisissa muutostilanteissa olevat työnantajat ja

työntekijät. Kohderyhmiä ovat myös sellaiset työssä olevat henkilöt, joiden tämän hetkinen osaaminen tarvitsee päivytystä tai joiden työelämässä pitempään pysymistä turvataan. Kohderyhmään kuuluvat myös yritykset ja työnantajat sekä julkisen alan toimijat, joiden tarpeisiin koulutusta kehitetään ja opiskelijoita koulutetaan. Lisäksi kohderyhmänä ovat laajasti ottaen työelämän kehittäjät ja oppilaitokset sekä mm. kunnat, julkiset työelämätoimijat ml. seudulliset yrityspalvelut, kauppakamarit, yrittäjäjärjestöt, työmarkkinajärjestöt, toisen asteen oppilaitokset, korkeakoulut ja yliopistot sekä tutkimuslaitokset ja yhdistykset ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuudet ja syrjimättömyyden edistämiseksi [/ 2 000]

Sukupuolten välistä tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla työ- ja koulutusurien segregatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppioihin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä. Ohjauspalveluissa otetaan käyttöön sukupuolittietoinen ohjaus, jolla helpotetaan koko työvoimapotentiaalin hyödyntämistä ja siten mm. työvoiman saatavuutta.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa mm. yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Toiminnassa kehitetään malleja koulutuksen tarjoajien ja työnantajien monimuotoisuusosaamiseen lisäämiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [2 000] (täydennetään)

Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Alueiden väliset ja valtioiden väliset toimet [/ 2 000]

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. TÄSMENTYY

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa (*linkki*). Sen puitteissa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä toteutetaan ns. lippulaivojen avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Lippulaivat jakautuvat alateemoihin, joihin yksittäiset kansainvälistä yhteistyötä sisältävät hankkeet voivat hakeutua. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakuja. (*Linkki www-sivulle, jossa kuvataan lippulaivahankkeen määritelmä ja toimintaperiaate sekä erilaiset rakennerahastoista tuettavat hanketyypit, jotka voivat päästä osaksi lippulaivahanketta.*)

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö [1 000] (täydennetään)

Indikaattorit (täydennetään) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Tuotosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

CO01	<i>Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät*</i>
CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>
CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>
CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*</i>
CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>
CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>
CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko x: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Käytettävät koodit:

- 105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla
- 108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen
- 111 Tuki varhaiskasvatukseen (pois lukien infrastruktuurit)
- 112 Tuki perusasteen ja keskiasteen koulutukseen
- 113 Tuki korkea-asteen koulutukseen
- 114 Tuki aikuiskoulutukseen
- 117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

Taulukko x: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 6 – ESR+:n toissijaiset teemat (täydennetään)

2.2.4. Erityistavoite: Yhdenvertaiseen osallisuuteen (ET 4.1.7.)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [/ 8 000]

Tavoitteena on kehittää kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa ja suurimmassa huono-osaisuusriskissä olevien henkilöiden kiinnittymistä yhteiskuntaan, koulutukseen ja työmarkkinoille. On tarpeen lisätä heikoimmassa asemassa olevien osallisuutta edistäviä toimia. Ongelmia ehkäisevä työ, varhainen puuttuminen ja tuki edistävät työttömyys- ja syrjäytymiskierteen katkaisemista sekä ehkäisevät koulunkäynnin tai opiskelun keskeytymistä. Tavoitteena on eri väestöryhmien välisten sekä alueellisten terveyserojen kaventaminen. Kohderyhmään kuuluvien työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen on välttämätöntä, jotta heillä olisi riittävät voimavarat pyrkiä aktiivisesti parantamaan omaa ja tarvittaessa myös läheistensä elämäntilannettaan.

Tavoitteena on nivoa monialaiset hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut tiiviisti työllisyys- ja koulutuspalveluihin. Näin varmistetaan, että yksilön palvelupolku ei katkea ja että hänellä on mahdollisuus hyödyntää yhteiskunnan ja muiden hankkeiden tarjoamia palveluita mahdollisimman oikea-aikaisesti ja täysipainoisesti. Palvelujen hajautuminen usealle eri tarjoajalle aiheuttaa haasteita. Tavoitteena onkin palvelujen selkiinnyttäminen, jotta palvelujen tarvitsijat osaavat niitä paremmin hyödyntää.

Tavoitteena on parantaa nuorten, työikäisten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamista. Palveluissa on tarpeen entistä paremmin huomioida palvelun käyttäjän ja tarvittaessa hänen läheistensä erityistarpeet. Tämä voi sisältää mm. omakielisen ohjauksen, uudenlaisten yhteiskuntaan kiinnittymistoimien ja hyvien yhteiskuntasuhteiden edistämistä. Palveluita kehitettäessä ja kohderyhmän osallisuuden edistämiseksi on tavoitteena kehittää ja tehdä tiivistä yhteistyötä julkisen, kolmannen ja neljännen sektorin sekä yritysten kanssa. Toimissa hyödynnetään kokemusasiantuntijoita ja vertaistukea sekä kohderyhmää edustavien tahojen asiantuntemusta.

Yhteisöllisyyden ja kansalaisten aktiivisuuden edistämiseksi sekä heidän yhteiskuntaan kiinnittymisensä vahvistamiseksi tavoitteena on kehittää ja tukea asukas- ja yhteisölähtöisiä toimintoja sekä

kansalaistoimijalähtöisiä ja muita menetelmiä ja malleja sekä palveluita. Kulttuuri- ja liikuntapalveluilla voidaan lisätä aktiivista osallistumista ja työllistymistä sekä hyvinvointia.

Tavoitteena on tiivistää yhteistyötä työnantajien kanssa, jotta voidaan esim. erilaisten työpaikalla tapahtuvien valmennus- ja kuntoutustoimien avulla edistää työllistymistä. Vammaiset henkilöt tulee osallistaa heitä koskevaan kehittämistoimintaan YK:n vammaissopimuksen mukaisesti. Vahvistetaan polkuja työtoiminnasta työhön avoimille työmarkkinoille ja koulutukseen. Rakennetaan osallistavia työmarkkinoita, jotka tarjoavat työllistymisen mahdollisuuksia työelämän ulkopuolella oleville ryhmille.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Yhtäläisten mahdollisuuksien ja osallisuuden edistäminen

- tuetaan monipuolisin keinoin kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden kiinnittymistä yhteiskuntaan ja torjutaan huono-osaisuutta ja syrjäytymistä
- lisätään kohderyhmien luottamusta monimuotoiseen yhteiskuntaan ja eri väestöryhmien vuorovaikutusta
- yksinäisten ja riippuvuus- ja/tai työ- ja toimintakyvyn haasteiden kanssa kamppailevien hyvinvointia lisätään yhteisöllisin ja kuntouttavin toimenpitein
- kehitetään mm. perhe- ja nuorisotyön menetelmiä
- huomioidaan vähemmistöihin ja erityisryhmiin kuuluvien ja heidän läheistensä erityiset tarpeet
- kehitetään kansalaistoimijalähtöistä toimintaa ja yhteisöllisiä palveluita sekä edistetään vähemmistö- ja erityisryhmien osallistumista päätöksentekoon ja palveluiden suunnitteluun
- kavennetaan terveys- ja hyvinvointieroja

Työllistymismahdollisuuksien parantaminen

- parannetaan heikoimmassa asemassa olevien valmiuksia päästä koulutukseen ja työmarkkinoille
- rakennetaan osallistavia työmarkkinoita, lisätään tuetun työllistymisen menetelmien käyttöä ja vaikuttavuutta sekä kehitetään työtoiminnan sisältöjä
- kehitetään tuloksellisia mm. sosiaalisen kuntoutuksen ja päihdekuntoutuksen toimintamalleja työikäisille samoin kuin työ- ja toimintakyvyn palveluja

Palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia, oikea-aikaisia ja katkeamattomia hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluita
- edistetään kolmannen ja neljännen sektorin ja viranomaisien välistä kumppanuutta, yhteistyötä ja osaamista heikoimmassa asemassa olevien ryhmien palveluiden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen parantamiseksi

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet

- hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen
- osallisuuden ja yhteisöllisyyden tuki harvaan asutuilla alueilla
- palveluiden saavutettavuuden edistäminen

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy syrjäytymistä ehkäisevien ja osallisuutta edistävien rakenteiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Kansainvälisellä yhteistyöllä lisätään osallisuuden edistämiseen liittyvää osaamista Suomessa ja vastaavasti viedään suomalaista osaamista ulkomaille.

Vähähiilisyiden edistäminen huomioidaan hanketoiminnassa hyödyntämällä modernia teknologiaa, joka vähentää liikkumista ja jätteiden määrää. Osallisuuden edistämiseksi kiinnitetään huomiota vähähiilisyttä, kiertotaloutta ja hiilineutraalisuutta edistäviin toimiin ja organisaatioihin kohderyhmän kiinnostuksen ja tietoisuuden herättämiseksi.

Digitaalisuutta hyödynnetään ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisessä paikkariippumattomuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi. Samalla parannetaan niin palvelun tarjoajien kuin kohderyhmänkin digiosaamista. Myös kohderyhmän osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukemisessa hyödynnetään digitaalisuutta. Digitaalisuuden edistämiseksi huomioidaan kohderyhmän erilaiset edellytykset hyödyntää digitaalisuutta ja tiedostetaan ja mahdollisuuksien mukaan minimoidaan mahdolliset epätasa-arvoa lisäävät vaikutukset.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuneiden työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten ja työikäisten hyvinvointi, osallisuus, aktiivinen toimijuus ja osaaminen ovat parantuneet ja he ovat sen myötä siirtyneet koulutukseen tai työhön tai sille johtavalle polulle. Työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien ja erityistä tukea tarvitsevien ryhmien tukemiseksi työllistymisessä ja työssä pysymisessä on kehitetty uusia keinoja ja toimintamalleja. Hankkeilla on torjuttu ylisukupolvista köyhyyttä ja syrjäytymistä.

Monitoimijaiset, sektori- ja organisaatorajat ylittävät palvelujärjestelmät toimivat saumattomasti ja oikea-aikaisesti sekä tukevat ammattilaisten yhteistyötä. Kolmannen ja neljännen sektorin toimijat ja vertaistukea tarjoavat henkilöt osallistuvat palvelujärjestelmiin ja työllistämisen- ja kehittämistoimintaan. Perheiden aikuisten tukemiseksi sekä lasten parissa työskentelevien osaamisen ja tietoisuuden lisäämiseksi kehitetyt toimet auttavat myös lapsia.

Työmarkkinat ovat aiempaa osallistavampia ja tarjoavat työllistymisen mahdollisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille. Tuloksena on laadukkaiden ja monipuolisten matalan kynnyksen työ- ja toimintapaikkojen lisääntyminen.

Tärkeimmät kohderyhmät [/ 1 000]

Työmarkkinoiden näkökulmasta heikoimmassa asemassa olevat henkilöt, sisältäen vähemmistöt ja erityisryhmät, joiden yhteiskuntaan integroitumista halutaan edistää. Kohderyhmään kuuluvat syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt riippumatta heidän aiemmasta koulutus- ja työhistoriastaan tai sen puutteesta ja välillisesti myös esim. heidän lapsensa ja muut läheisensä.

Kohderyhmään kuuluvat myös monialaisten hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluiden tarjoajat, joiden yhteistyötä halutaan kehittää.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [/ 2 000]

Sukupuolten välistä tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla segregaatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppioihin pohjautuvia rakenteita ja asenteita. Sukupuolitietoisia menetelmiä lisätään ohjaus- ja muissa palveluissa, joissa tiedostetaan mahdolliset syrjäytymiseen vaikuttavat sukupuoleen liittyvät erityispiirteet.

Osallisuutta edistetään kansalaistoimijalähtöisellä kehittämisellä, jolla lisätään kansalaisten aktiivisuutta, sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä. Kehittämistarpeet lähtevät paikalliselta tasolta ja toimeenpanossa osallistetaan alueen asukkaita ja muita toimijoita. Toimintaa rahoitetaan alueilla, joilla ei rahoiteta maaseutu- tai kalatalousrahastoista paikallista kehittämistä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa. Toiminnassa otetaan huomioon kunkin kohderyhmän erityistarpeet ja kulttuuritietoinen ohjaus. Palveluissa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulutuksessa ja työmarkkinoilla tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Toiminnassa kehitetään menetelmiä syrjinnän vähentämiseksi yhteiskunnassa ja eri vähemmistöjen yhdenvertaisuuden lisäämiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu [/ 2 000] (täydennetään)

Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Alueiden väliset ja valtioiden väliset toimet [/ 2 000]

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. TÄSMENTYY

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa (*linkki*). Sen puitteissa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä toteutetaan ns. lippulaivojen avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Lippulaivat jakautuvat alateemoihin, joihin yksittäiset kansainvälistä yhteistyötä sisältävät hankkeet voivat hakeutua. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakuja. (*Linkki www-sivulle, jossa kuvataan lippulaivahankkeen määritelmä ja toimintaperiaate sekä erilaiset rakennerahastoista tuettavat hanketyypit, jotka voivat päästä osaksi lippulaivahanketta.*)

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Rahoitusvälineiden suunniteltu käyttö [1 000] (täydennetään)

Indikaattorit (täydennetään) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Tuotosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

CO01	<i>Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät*</i>
CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>
CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>
CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*</i>
CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>
CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>
CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>
CO08	<i>Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>
CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>
<i>Osallistujien kokonaismäärä lasketaan automaattisesti ammattiasemaan liittyvien yhteisten tuotosindikaattorien perusteella.</i>	
CO10	<i>Vammaiset**</i>
CO11	<i>Kolmannen maan kansalaiset</i>
CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>
CO13	<i>Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**</i>
CO14	<i>Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet*</i>
CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>

Jos näitä indikaattoreita koskevia tietoja ei kerätä tietorekistereistä, niiden arvot voidaan määrittää edunsaajan tietoihin perustuvien arvioiden mukaisesti.

CO16	<i>Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä</i>
CO17	<i>Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä</i>

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Alueluokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)

Tulosindikaattorit

Yhteiset indikaattorit

Osallistujia koskevat välittömät yhteiset tulosindikaattorit ovat seuraavat:

CR01 Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*

CR02 Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*

CR03 Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*

CR04 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*

Osallistujia koskevat yhteiset pitkän aikavälin tulosindikaattorit ovat seuraavat:

CR05 Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*

CR06 Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*

Vähimmäisvaatimuksena on, että tiedot kerätään edustavasta osallistujien otoksesta kunkin erityistavoitteen osalta. Otoksen sisäinen validiteetti varmistetaan niin, että tiedot voidaan yleistää erityistavoitteiden tasolla.

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Alueluokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko x: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Käytettävät koodit:

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

115 Toimenpiteet, joilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan

116 Keinot heikommassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien, koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

120 Toimenpiteet kolmansien maiden kansalaisten integroimiseksi yhteiskuntaan

Taulukko x: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko x: Kokonaisuus 6 – ESR+:n toissijaiset teemat (täydennetään)

2.3. ESR-toimintalinja: Aineellisen puutteen torjuminen

Erillistavoite aineelliseen puutteeseen puuttumiseksi

Tukityypit [/ 2 000]

Suomessa elää edelleen yli 800 000 henkilöä köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Huono-osaisuuden vähentämiseksi ja ruuan puutteen lieventämiseksi sekä ruokahävikin vähentämiseksi monet toimijat jakavat mm. kauppojen ylijäämäruokaa ilmaiseksi vähävaraisille henkilöille. Ohjelmakaudella 2014-2020 Euroopan vähävaraisimmille suunnatun ohjelman kautta on Suomessa jaettu kilpailuttamalla hankittuja kuivaruokatarvikkeita kaikille niille, jotka ovat ruokaa halunneet kumppaniorganisaatioiden ruuan jakelupaikoista hakea.

Suomessa eri ruoka-aputoimijat ovat verkostoituneet aiempaa paremmin ja toiminta on siten myös aiempaa organisoidumpaa. Ohjelmakaudella 2021-2027 kohdennetaan EU:n vähävaraisimmille suunnattu apu niille, joille sen vaikuttavuus arvioidaan parhaimmaksi. Rajatulle kohdejoukolle pääasiassa työikäistä väestöä tarjotaan ruoka- ja muuta materiaalista apua, jolla osittain helpotetaan heidän arkielämäänsä. Avun jakamisen ohessa lisätään kohdejoukon sosiaalista osallisuutta sekä tietoisuutta heidän elämänsä muiden osa-alueiden vahvistamismahdollisuuksista. Toiminnalla lisätään kohdejoukon tietoisuutta mahdollisuuksista hyödyntää muita julkisia ja vapaaehtoisjärjestöjen tarjoamia palveluita mm. hävikkiruuan ja materiaallisen tuen saamisessa, velkaneuvonnasta, terveydenhuollosta, sosiaaliavusta ja erilaisista mm. rakennerahastojen osarahoittamista kehittämishankkeista.

Pääasialliset kohderyhmät [2 000] (täydennetään)

Kuvaus kansallisista tai alueellisista tukiohjelmista [2 000] (täydennetään)

Toimien valintaperusteet [4 000] (täydennetään)

Indikaattorit

1) Tuotosindikaattorit

- a) Jaettujen elintarvikkeiden ja tavaroiden rahallinen kokonaisarvo
- i) elintarvikeavun kokonaisarvo
 - ia) lapsille tarkoitettujen elintarvikkeiden rahallinen kokonaisarvo
 - ib) asunnottomille tarkoitettujen elintarvikkeiden rahallinen kokonaisarvo
 - ic) muille kohderyhmille tarkoitettujen elintarvikkeiden rahallinen kokonaisarvo
- ii) jaettujen tavaroiden kokonaisarvo
 - iia) lapsille tarkoitettujen tavaroiden rahallinen kokonaisarvo
 - iib) asunnottomille tarkoitettujen tavaroiden rahallinen kokonaisarvo
 - iic) muille kohderyhmille tarkoitettujen tavaroiden rahallinen kokonaisarvo
- b) Jaetun elintarvikeavun kokonaismäärä (tonnia)

josta:

- (a) niiden elintarvikkeiden osuus, joiden osalta ohjelmasta maksettiin vain kuljetus, jakelu ja varastointi (%)
- (b) ESR+:sta yhteisrahoitettujen elintarvikkeiden osuus edunsaajille jaettujen elintarvikkeiden kokonaismäärästä (%)

3) Yhteiset tulosindikaattorit

Elintarvikeavun loppukäyttäjien lukumäärä

- alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä
- 18–29-vuotiaiden nuorten lukumäärä

5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset

Taulukko 13: Ohjelmasta vastaavat viranomaiset

Ohjelmasta vastaavat viranomaiset	Laitoksen nimi [500]	Yhteyshenkilön nimi [200]	Sähköposti [200]
Hallintoviranomainen			
Tarkastusviranomainen			
Elin, joka ottaa vastaan komission suorittamia maksuja			

6. Kumppanuus

(10 000)

7. Viestintä ja näkyvyys

[4 500]

8. Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö

Taulukko x: Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö

Liite: Tukikelpoisten menojen korvaukset komissiolta jäsenvaltiolle yksikkökustannusten, kertakorvausten ja kiinteämääräisen rahoituksen perusteella (malli tietojen toimittamiseksi komissiolle)